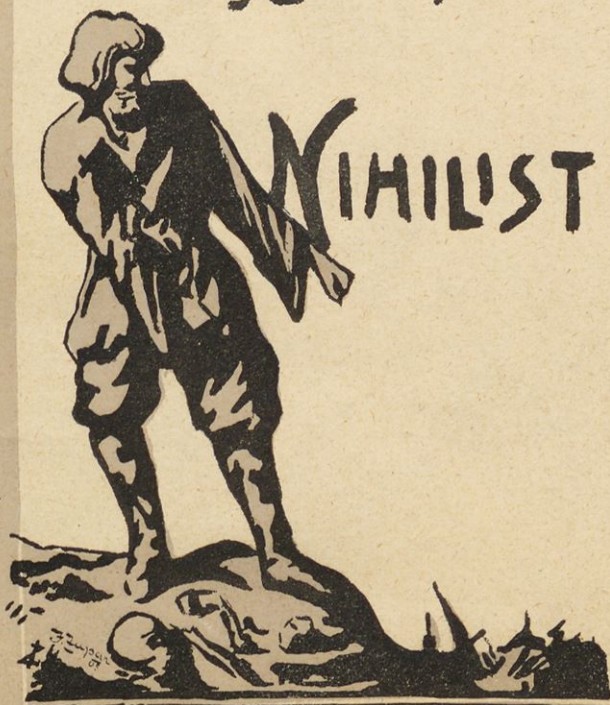
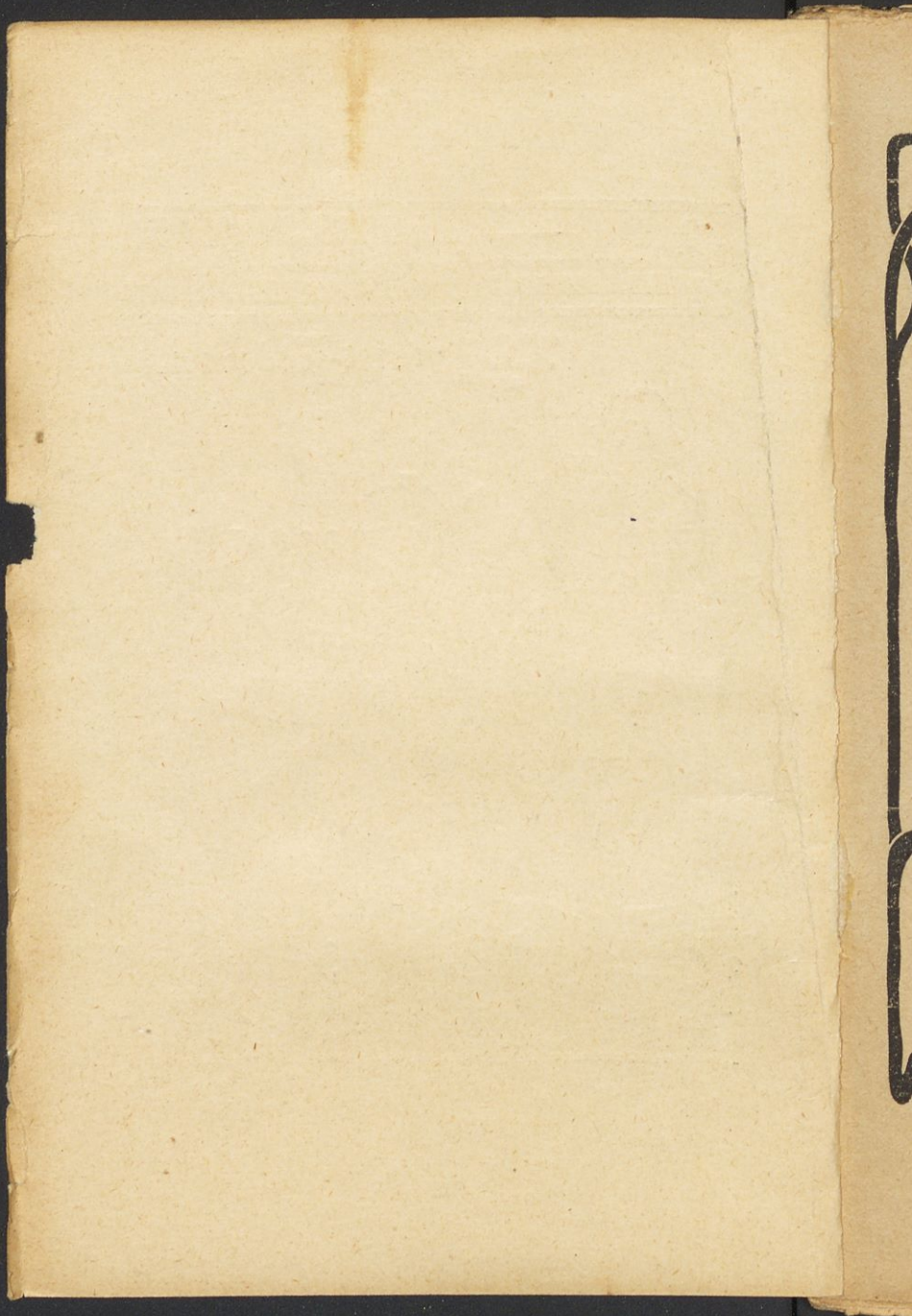

37639
be

V.T.J. Zavoris-Fedorov...

NIHILIST.

Spisal

V. F. J. Zavorič - Feodorov.

Založil in prodaja J. Giontini.

Ljubljana, 1906.

Tiskala „Katoliška Tiskarna“.

37639 br. dpt

D 9. XI. 1946/2141

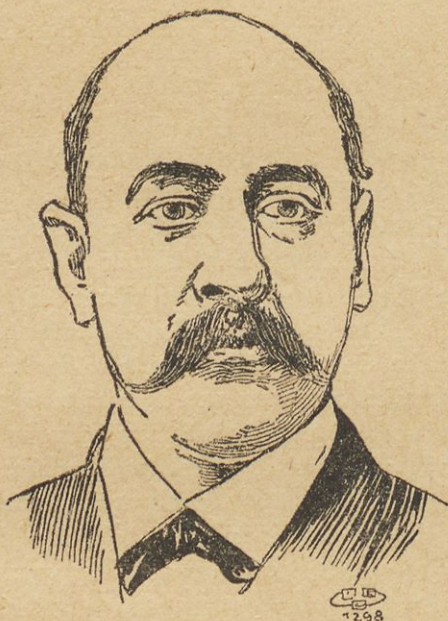

I.

Na levo dvorske palače, ki jo je sezidal na obalah Neve Peter Veliki, čez veliki most, se odcepi od glavne ceste ulica Ane Dolgoruke. Visoke palače se dvigajo na obeh straneh široke ulice, ki je tlakovana z velikimi pločami; do križpota je ulica široka, a tu se začne naenkrat zoževati, da je nazadnje tako ozka, da se ne moreta v nji srečati dva voza. Velike palače izginjajo in mesto njih stoje nizke hiše, skozi kojih okna komaj prodira slaba luč. Po ti ulici je šel temne noči človek nizke postave, zavrit v dolg siv plašč, ki ga je z eno roko trdo držal, z drugo pa si je držal klobuk, da mu ga ne odnese veter.

Od Neve preko mestnih hiš je vel močen veter, goneč težke oblake pred seboj; malo ljudi je bilo na cesti, tako da je bil most skoro prazen. Dva policista v sivih plaščih, visokih čakah s sabljo preko rame sta se sprehajala po mostu. Neznanec stopi na most ravno v trenutku, ko se pripelje od druge strani velika kočija, ki sta bila

v njo vprežena dva črna konja. Na boku je sedel kočijaž v beli livreji, ki se je nje zlati ovratnik videl izpod dolgega črnega plašča, poleg njega pa je sedel sluga v enaki opravi, ki je imel na prsih prekrižane roke. Ko je kočija drvela mimo

Minister Sipjagin.

neznanca, ta postoji, dvigne glavo in pogleda skozi okno v kočijo. Oba policista se ustavita in vojaški pozdravita onega, ki je sedel v kočiji. Luč raz svetilke na mostu se usuje skozi okno v kočijo, ki je v nji sedel minister Sipjagin, upra-

vitelj tajne policije in minister notranjih zadev. Nenadno se je srečal neznanec na mostu Ivana Groznega s človekom, ki že mnogo let stiska ruski narod. Bledo neznančevo lice se spremeni v divji maščevalni izraz, a suhi prsti se stisnejo v pest, ki je pa ne dvigne, ker ga je pazno motril kapetan mestne straže, ki je jahal s četo stražnikov za vozom. Premaga se in uljudno pozdravi ministra Sipjagina, ki je poleg njega sedel v vozu njegov tajnik grof Žilinski v živahnem razgovoru.

Neznanec z divjim pogledom spremlja obojico, dokler ne izgine kočija za oglom, potem gre pa svojo pot naprej. Jelo je snežiti in veter je žvižgal nad mestnimi stolpi. Neznanec zavije v stransko ulico in obstoji pred majhno hišico, iz žepa potegne svetilko in gleda na vrata; pritisne na gumb, vrata se odpró in neznanec stopi v vežo; vrata se pa za njim glasno zaloputnejo.

* * *

Na stopnicah zimskega dvorca v Petrogradu stoje lakaji čakajoči goste, ki prihajajo na prvi letošnji dvorni ples. Velika električna svetilka pred palačo žari daleč naokoli po trgu, kjer je zbrana velika množica ljudi, ki gleda dohajajoče goste, čudi se dragocenim oblekam in redovom, ki blesté na prsih posamnikov. Vsa ulica je polna kočij, ki so pripeljale dostojanstvenike iz stanovanj do palače.

Dvorska ura je odbila deset.

V dvorani zasvira godba in skozi visoka okna se je moglo videti na ulici, kako se je pričel ples. Močnejše sneži, in množica se izgublja, le kdo še ostane, posluša godbo in se oddalji. Elegantna ekvipaža se ustavi pred vrati dvora; vsi lakaji prihité došlemu nasproti in sluge naredé špalir. Iz kočije stopita človek srednje starosti in njegov tovariš. Bila sta minister Sipjagin in tajnik. K njima stopi raz stopnic dvorni mojster, globoko se prikloni ter dá ministru na zlatem krožniku pismo.

Sipjagin prebere in reče:

„Kje je car?“

„Njegovo carsko veličanstvo je že trikrat prašalo po Vaši ekscelenci in mi naročilo, da Vas pričakuje v kabinetu poleg spalne sobe!“

Minister se obrne k svojemu tajniku in mu reče nekaj francoski, nakar tajnik odide v plesno dvorano. Nato pa veli: „Peljite me k caru!“

Oba gresta po hodniku na levo; dolgo gresta naprej, dokler ne stopita v malo sobico, ki je pred njo stal na straži častnik-kazak. Ko stopita na malo ploščo, pritisne ceremonijal na gumb in plošča se dvigne. Za trenotek sta bila v nadstropju carjevega stanovanja. Oba stopita raz plošče, ceremonijal odide, a se kmalu vrne in reče:

„Car Vas pričakuje!“ pokloni se globoko in pokaže ministru velika vrata.

Minister gre skozi predsobo, kjer je stala velika straža, a niti je ne pogleda, ampak stopi v sobo, kjer je delal car.

Car je sedel za pisalno mizo, globoko zamišljen in v prvem trenutku ne opazi ministrovega dohoda, zato sam reče: „Vaše veličanstvo me je čakalo?“

Car dvigne glavo, kakor bi se razmislil iz težkih premišljevanj, ko pa zagleda pred seboj ministra, se nalahno nasmeje in dé: „Pozni ste!“

„Naj mi oprostí Veličanstvo, moral sem čakati poročil iz province. A mislim, da nisem s svojo zamudo ničesar neprijetnega zakrivil.“

Car začetkoma ne odgovori ničesar, njegovo oko je zrlo na pôlo papirja, ki je ležala na mizi, nato reče: „Preberite!“ in dá ministru pôlo.

Minister potegne iz žepa zlat nanosnik, natakne ga na nos in glasno prebere pôlo:

„Nesrečni narod! Ti trpiš grozne muke potrpežljivosti, stresi slednjič raz sebe svojo slabost, ki jo tvoji tirani imenujejo zvestoba carju, pa se spomni, da si ti, kakor on človek! Dvigni, zdrami se in razbij okove! Dosti dolgo si jih nosil, dosti si trpel, čas je, da postaneš gospodar svoje hiše! Kar ne moreš doseči zlepa, dosezi zgrda! Na vrsti so minister Sipjagin - Gorjanov in njegovi tovariši. Ko vidiš, da se ti valjajo v svoji krvi, vedi, da je prišel čas rešitve!

Nihilist!“

Sipjagin je bral mirno, brez strahu svojo smrtno obsodbo in se glasno nasmejal, car pa ga je začudeno opazoval; čez nekaj časa praša minister:

„Samo eno vprašanje, Veličanstvo! Kje ste dobili ta proglas?“

„Danes prav pred plesom mi ga je dal policijski šef, ki ga je odtrgal raz neke stene v mestu. Šef pravi, da je vse mesto polno teh proglasov, ki jih sedaj trgajo! Ali vi veste o tem?“

„Vaše Veličanstvo me dovaja v neprijeten položaj! Kak minister policije bi bil jaz, da ne bi vedel, kaj mislijo o meni; kako bi mogel skrbeti za Vašo varnost, ko bi ne bil niti svoje svest! Ne, da ne bi znal samo za ta proglas, jaz znam, kje je bil tiskan, dà, še več znam, vem kdo ga je dal tiskati, vem, da je društvo, ki dela za revolucijo; dà, celo v dvorskih krogih, v bližini Vašega Veličanstva se nahajajo člani tega društva.“

Car prebledi; hotel je vstati raz stol, pa vsled razburjenja ni mogel.

„Ne bojte se, Veličanstvo“, nadaljuje minister, „kako bi mogel jamčiti za Vaše življenje, ko nebi ni za svoje.“

Car umirjen vsled te izjave reče: „Povejte mi, kaj veste o stvari!“

Minister začne pripovedovati:

„Vašemu Veličanstvu je znano, da se je nihilizem pričel v dobi Petra Velikega. Državno

upravo so motili razni izgredi in poedinci so bili krivi državnih katastrof. Glavna krivda, da Rusija še danes nima ustave, se tiče nihilizma! Ali more kak državnik dati ustavo narodu, ki vedno želi revolucije? Mi vemo, da je hotel Aleksander II. dati ustavo, da je odpravil izgnanstvo v Sibirijo za izdajalce in upornike. A kaj se je zgodilo, padel je kot žrtev atentata nihilistov! Bomba je končala njegovo življenje v onem trenutku, ko je mislil dati Rusiji ustavo! Princ Bokunov je stal na čelu zarote in ponosno padel kot anarhist. Državniki njegovih naslednikov si niso upali nadaljevati reform. Po smrti Vašega očeta ste stopili na prestol, in s tem se je začelo premišljevanje o ustavi. Jaz nisem bil nasproten, da dobe ustavo evropske gubernije, nasprotoval sem samo ustavi azijskih pokrajin. No položaj, ki se nahajamo danes v njem, premenil je moje prepričanje in danes sem nasprotnik ustave. V Rusiji je samo en narod — ruski; jaz ne priznam ne Poljakov, ne Fincev, ne Mongolov, ne Tatarov! Jaz poznam Rusijo in v nji ruski narod. Ko je sedel na prestol car, ki je enako pravičen vsem narodom, poiskal si je nihilizem drugo polje svojega delovanja! Jaz sem prepričan, da bombe še niso nehale delovati.“

Carjeva roka je zadrhtela, ko je izrekel te besede Sipjagin, ki je nato nadaljeval:

„Nihilizem ima sedaj svojo zaslombo v nezadovoljnosti Fincev in Poljakov. Ni bilo brez

razloga, ko sem svetoval Veličanstvu, da naj vzame Finski avtonomijo, ali Vaše Veličanstvo mi je odgovorilo, da neče nikomur kratiti narodnih pravic.“

Car odločno odvrne: „Da, moja čvrsta volja je, da ne gazim narodnih pravic, ki so jih narodom priznali moji predniki.“

„Bog daj, da se ne bi kesali! Nihilizem ruje med Poljaki in Finci, tudi med nas pride! Ko sem postal minister, stavil sem si za prvo nalogo, da iztrebim nihilizem! Znano vam je, da sem ustanovil lastno policijo, ki išče po vseh kotih sledove nihilizma; posrečilo se mi je, da sem mu prekrižal mnogo načrtov, a sedaj sem pripravljen, da mu zadam zadnji udarec! Razpršeni deli nihilistične vojske se zbirajo okoli svojih voditeljev, prognancev v Zürichu in Genevi, kjer je njih odbor in voditelj! Tam se kujejo zarote in pripravljajo atentati. Da je to kje drugje, bi temeljito uničili to zalego, ali proti slobodnim meščanom slobodne Švice ne moremo storiti nasilnih korakov. Zdi se mi, da je dosti, ako pazimo dobro nanje, ako ne pustimo, da dopisujejo z domačini, ako pazimo na one, ki tu govore o njih. Proti nam in naši policiji ne morejo ničesar! Zato tudi vem, odkod so ti proglasi, ki nas obsojajo na smrt! Razjasnim Vam tudi, odkod prihajajo ti proglasi!“

„Govorite!“

„Ko so se začeli nemiri na kijevskem vseučilišču, sem nastopil kar najstrožje, dal sem zapreti univerzo in aretirati dvesto dijakov in jih dal v preiskavo. Njih pregreha je bila jasna, in dal sem jih kaznovati! Uporniki pa so to porabili in mi sedaj žugajo! Ali jaz upam, da skoro stopim pred Vaše Veličanstvo in pokorno javim, da je rak-rana na telesu Rusije izžgana, da nihilizma ni več!“

*

Nekaj kasneje je stopil car s Sipjaginom v plesno dvorano; bil je videti dobre volje.

Sipjagin gre k generalu Dragomirovu, prime ga za roko in gre z njim skozi dvorano v stransko sobo. V kotu sedeta, prižgeta si cigarete in minister začne govoriti:

„Važno poročilo imam za Vas, ki mi ga je poveril car!“

„Car ve, da more razpolagati z menoj“, odgovori pokorno general.

„Vi veste, da je izpraznjeno mesto petrogradskega prefekta vsled smrti generala Heidna! Na to mesto pride guverner Finske, general Zatonski, a vas misli car imenovati guvernerom in generalom Finske!“

„Niti najmanjega veselja nimam do policijskega poklica“, odvrne Dragomirov. „Vojak sem! Mislim, da najde car kako boljše mesto zame, če ne, prosim za pokoj!“

„To bi se zdelo, kakor da se bojite Fincev!“

„Ne bojim se nikogar, a nerad služim policiji!“ odvrne kratko general.

„Dovolite, da vam stvar razjasnim! Mi potrebujemo energičnega človeka, ki bo znal upornike ukrotiti, seveda v imenu zakona. Imperator vam neomejeno zaupa, a jaz se zanašam na Vas, da premagate v kratkem času vse težkoče. Jaz mislim, da to za človeka, kakor ste Vi, nima nikakih težkoč!“

„Ali je to volja carjeva?“ vpraša general in ostro pogleda ministra.

„Car želi, da se kar najostreje postopa proti Fincem in Poljakom, in meni je ukazal, da na čelo varšavski in finski guberniji postavim vestne, energične ljudi. A jaz boljšega človeka nisem našel kot vas, general!“

General Dragomirov, siv starec, srečen, ko se mu je tako laskal najuplivnejši človek v Rusiji, dá se pregovoriti ministru in mu dá roko, češ, da je zadovoljen. Nato odideta.

Po nekaterih trenutkih se odgrne zavesa v sobi in dvoje divjih oči zablesti, v dvorano stopi nek mladenič, tuintam spusti na tla par listkov in se pomeša med množico. Ko je šel mimo grofa Aleksandra Vladimiroviča, reče mu tiho: „Zver!“, grof mu v istem glasu odvrne: „lovec“.

Kmalu potem odide s plesa tudi grof Aleksander. —

Minister Sipjagin se je ravno pogovarjal s kneginjo Juto, ko stopi k njemu tajnik in mu

nekaj zašepeta, minister se pokloni in odide s tajnikom v stransko sobo; tu mu dá tajnik mal listek, na katerem je bilo napisano: „Pripravljaj se! Oprosti se z življenjem, jutri je dan sodbe! Tresi se, tiran Sipjagin!“

Dasi je bil Sipjagin jako hladnokrven človek, vendar so mu zadržtele roke, ko je prebral listek, dvigne glavo in praša svojega tajnika: „Kje ste našli ta listek?“

„Na tleh v plesni dvorani!“

„Samo tega?“

„Ne, več!“

„Kdaj ste opazili prvega?“

„Malo potem, ko ste odšli iz stranske sobe!“

„Ali je šel kdo za menoj?“

„Nismo opazili!“

„Kdo me je spremljal?“

„Detektiv Stjepanov!“

„Privedite ga!“

Malo trenutkov nato stopi v sobo elegantno oblečen detektiv s svetinjo sv. Jurija na prsih. Nikdo ne bi mislil, da je ta elegantni človek, ki je malo preje plesal v dvorani, detektiv, član črne komore ministra Sipjagina.

Tiho gre minister iz sobe, a za njim detektiv; minister odpre tretja vrata na hodniku in v sobo stopijo minister, tajnik in detektiv.

Ostro pogleda Sipjagin Stjepanova in reče: „Vaše poročilo!“

„Gospod minister je stopil v plesno dvorano ob 11. uri 6 minut, jaz sem prejel službo od detektiva št. 107, ki je spremljal gospoda ministra iz carjevega kabineta v uniformi polkovnika 6. kazaške stotnije. Izmenila sva signale z rdečim trakom svojih svetinj. Jaz sem plesal drugo četvorko z grofico Ano, udovo kneza Obelinskega, gospod minister pa s kneginjo Aleksandro Aleksandrovičevo. Nam nasproti je plesal grof Aleksander Vladimirovič s soprogo francoskega poslanika. Ko je gospod minister odšel z generalom Dragomirovom v bifé, sem ga spremljal. Vi ste sedli v naslonjač pod sliko carice Katarine. Jaz sem jedel hladno pecivo in sem si zanalašč umazal frak, da sem mogel dlje ostati v bifeju. Naokoli ni bilo nikogar. Sluge so opazovali ples; zavesa na oknih so bile mirne, nikjer nič sumljivega; ko je ekselencija odšla, spremljal sem jo do vrat, kjer je stopila v službo grofica Vujer, detektiv št. 6.“

„Dobro! Idite!“ reče Sipjagin.

Kmalu pride v sobo detektiv št. 6, grofica Vujer, Marija Tolerova, najženijalnejši detektiv črne komore. Bila je oblečena v elegantno obleko iz modre svile, a na prsih je imela na traku veliki križ reda sv. Ane.

„Vaše poročilo!“ reče minister kratko.

„Gospod minister je zapustil bifé z generalom Dragomirovom, tam sem prejela službo od detektiva št. 31. Skoro nato je stopil iz biféja člo-

vek star kakih 30 let, črnih las in črnih brk ter izpustil kakor slučajno na tla listek. Pazno sem ga motrila; skoro sem videla na tleh več takih listkov. Neznanec gre skozi goste vrste plesalcev do grofa Aleksandra Vladimiroviča-Kurjakova in mu reče: „Zver“, na kar grof odvrne: „Lovec!“ Čez malo časa se oba izgubita. S signali sem ukazala detektivoma št. 43 in 109, da jima sledita.

„Dobro“, reče minister in pomigne z roko, nakar Vujer odide. Nato pa zaukaže: „Pokličite mi šefa policije!“

Polkovnik Subotič-Dejanov stopi v sobo.

„Ukažite, da se aretira grof Aleksander Vladimirovič in vsi oni, ki bodo pri njem! Odpeljite jih v posamezne zapore. O stvari ne govorite ničesar! Da ne bi zbudila aretacija grofa pozornosti, objavite jutri v policijskem izvestju, da je grof nenadno odpotoval v Odeso. Pazite, da ujamete žive! Glejte, da se ne bo rabilo orožja. Raport pričakujem ob štirih zjutraj v ministrstvu!“

Sipjaginova zapoved je bila kratka a jasna. Vsa tajna policija je šla na lov na nihiliste; minister pa se je vrnil zopet v plesno dvorano, kjer se je nekaj časa pogovarjal s carjem; niti z eno besedo ali kretnjo se ni izdal. Vedel je, da je car razburljiv, preveč bi ga preplašil, zato je za sedaj raje še molčal.

Sam se pa ni bal ničesar.

Okoli 3. ure zjutraj odide car v svoje sobane, minister pa sede na voz in se odpelje po

mostu sv. Jurija. Ko zavijejo okoli ogla, se konji spuste v dir proti ministrstvu; minister gre v svoj kabinet, da tam izve raport policije.

* * *

Ko je neznanec stopil skozi vrata, je odšel po zapuščenem vrtu proti mali med drevjem stoječi kolibi. Ko potrka trikrat na vrata, stopi predenj človek v črnem plašču z masko na obrazu in mečem v roki.

„Zver!“ reče neznanec.

„Lovec!“ odgovori čuvaj.

Neznanec stopi v kolibo in vrže raz sebe plašč. Svetiljka je osvetljevala njegovo odločno in energično lice; bil je profesor kijevske univerze Ivan Mirovič Globovski, ki je bil odpuščen radi sodelovanja pri dijaških nemirih. Ušel je v Švico; čez tri mesece se je skrivaj vrnil v domovino z ukazom glavnega revolucijskega odbora, da se mora ubiti Sipjagin kot provzročitelj nemirov v Rusiji. Tri dni je bil že v Petrogradu, a nikdo ni vedel zanj, dasiravno je vedno občeval z voditelji nihilistov. Današnji sestanek je bil sklican, da se izžreba morilca Sipjagina. Globovski se je nenadno srečal s svojim preganjalcem, toda, da se ni premagal, bil bi danes v roki policije, in ves načrt bi bil splaval po vodi.

V črno tapecirani sobi je stala na sredi črna miza, a na nji dolga črna krsta; na pokrovu

krste so bile navskriž položene človeške kosti in lobanja; ob krsti pa čaša vina. Tiho ko v grobnici je bilo v sobi, dasiravno je sedelo okoli mize dvaindvajset oseb. Globovski sede na odmenjeni mu prostor. Dva prostora sta bila še prazna.

Za čas, da prideta onadva, oglejmo si nekatere navzoče.

Tu je sedel vojaški zdravnik Poljak Blažnjev, sin ugledne poljske obitelji; oče mu je umrl kot prognanec v Sibiriji, mati pa je bila obsojena na desetletno ječo, ker je angleško kraljico prosila v pomoč. V Petro-Pavlovski ječi je umrla. Ko je Blažnjev zahteval truplo svoje matere, da vidi, jeli je umrla naravne smrti, odpustili so ga iz službe; šel je v tujino, pred par dnevi pa se je tajno vrnil v Petrograd. Poleg njega je sedel starec s sivo brado, bil je trgovec Baumvoller iz Finske, pregnan je bil v Sibirijo, ker je v finskem zboru zahteval, da se naj spoštuje finska avtonomija. Zbežal je in se natihoma vrnil v Petrograd. Na levi strani sta dva stola prazna; tu sedi Globovski, zraven njega mlad žid Jakob Šehel. Poleg žida sedi dama, stara kakih 40 let. To je žena polkovnika Romaniča, ki je bil degradiran in obsojen na smrt, a neki dan so ga našli mrtvega v postelji. Policija je pazno motrila gospo Marto, ki je živela v Curihu s hčerko, pri nji so se zbirali nihilisti. Drugi člani družbe niso bili tako znani, a bili so vsi nihilisti, sovražniki ministra Sipjagina.

Točno o polnoči se odpró vrata in v sobo stopi Aleksander Vladimirovič in Nikita Nikoforovič; to sta bila zadnja gosta. Kukavica zakuka dvanajst. Vladimirovič vstane in s čašo v roki reče z glasom tihim in mrtvaškim: „Mrtvi na duši, dvignite se s telesom!“

Vsi vstanejo, a grof nadaljuje: „Zbrali smo se danes okoli okostja domovine mi, ki mislimo, da je naša duša umrla! Taka je naša domovina, kakor okostnica v ti rakvi! Samo na grobarja še čaka, da jo spusti v grob, a takrat bomo mi sinovi naroda zajokali! Toda predno grobar spusti v grob krsto, mora pasti on v grob, kje ne bo imel več časa, da nas zasleduje! Sodba je sklenjena in čimprej jo moramo izvršiti!“

Nikita nadaljuje: „Sovražniki domovine zopet iščejo prilike, da bi nas uničili! Grobar Sipjagin pripravlja konec svobodi finski. Namesto dobrohotnega sedanjega guvernerja pošlje na Finsko okrutnega generala Dragomirova. Mi vemo, da prinese bakljo, ki bo žnjo palil strehe nad nami, in knuto, da bo tolkel naše sinove. A general ne sme v Finsko. Da ne pride, treba je, da pade Sipjagin in jaz pijem na njegovo smrt.“

Visoko dvigne čašo in pije malo, nato dá čašo sosedu, ki istotako pokusi vino in zakliče: „Jaz pijem na njegovo smrt!“

Čaša kroži okoli mize in štiriindvajsetkrat se ponové iste besede. Mirno, dostojanstveno, brez strasti se je izvršila obsodba. Grof Vladimirovič

zopet dvigne čašo in reče: „Grobar Sipjagin je obsojen na smrt! Odločimo, kako naj umre!“ Vsi stopijo k mali mizici in na male listke napišejo besedo, listke pa vržejo v lobanjo.

Nikita in Blažnjev stopita k lobanji; eden bere listke, drugi pa zapisuje odločbo. Ko je vse gotovo, reče Nikita: „Grobar Sipjagin bo ustreljen s samokresom.“

Nikdo ni ugovarjal; saj je dosti, da umre tiran. Nato gredo vsi k mali mizici, in vsak napiše številko na listke, ki jih zopet pomečejo v lobanjo. Nikiti zavežejo oči in ga peljejo k lobanji, ta seže vanjo, privleče iz nje listek in ga dá grofu Aleksandru, ki ga prebere in reče: „Grobar Sipjagin pade od roke številka 6.“

Mlademu židu Šehelu so zablestete oči veselja, ker je bil on izbran, da izvrši obsodbo nad Sipjaginom. Zavidali so mu na ti odločitvi. Aleksander stopi k mali omari, vzame iz nje črn samokres in ga dá židu z besedami: „On ali ti!“

Dobro je umel mladi nihilist svojo nalogo in dolžnost; veselo je stopil h krsti in mirno, dostojanstveno rekel: „Zarotim se nad okostnico domovine, da ubijem grobarja ali pa umrem sam! Nikdo ne zvé, kdo sem, in naj me tudi mučijo; usmrtim se prej, predno me ujamejo.“

Vsi stopijo k židu in ga poljubijo, saj to je bilo obenem slovo.

Ko dá grof znak, da naj se razidejo, stopi v sobo čuvaj, ki javi, da so vhodi zastraženi.

Nikdo se ne prestraši, vsi so bili pripravljeni na vsak slučaj, sedaj se je šlo samo za to, da rešijo Šehela. Edini tajni izhod je bil pod mizo, kjer je stala krsta. Aleksander odrine mizo, pritisne na gumb, ploča se odvali in pokažejo se stopnice v dupljino. Tiho se spusti žid po stopnicah in izgine. Drugim pa reče Aleksander: „Pojdimo jim nasproti!“

Vsi gredó iz sobe; ko pa stopijo na cesto, začuje se grozen pok, koliba zleti v zrak in ž njó nihilistične tajne.

Množica policajev in detektivov je čakala v bližini prihoda nihilistov. Niso se upirali; ko pa je šef položil roko na Vladimiroviča z besedami: „V ime imperatorja!“ zaklical je grof: „Živel narod! Živela svoboda“, kateri klic je odmeval iz grl vseh zarotnikov.

* — *

Nekaj po četrti uri stopi v ministrov kabinet tajnik in javi, da je vsa družba pod vodstvom grofa Aleksandra vjeta in odvedena v Petro-Pavlovsko trdnjavo. Zarotniki so bili mirni, a njih shajališča niso mogli preiskati, ker so ga sami razstrelili. Minister je bil zadovoljen in je takoj pisal carju:

Njegovo carsko Veličanstvo si usojam obvestiti, da se mi je posrečilo aretirati vodje nihilističnega gibanja, grofa Aleksandra Vladimiroviča, Globovskega, Blažnjeva, Baum-

wollera, Nikoforoviča in še nekaj oseb, ki jih zasedaj ne poznam. Delovanje nihilistov je ustavljeno; prosim samo, da mi dovolite, da pričnem takoj preiskavo. Prosim tudi, da podpišete dekret, ki ž njim imenujete generala Dragomirova guvernerom Finske. Udani sluga Vašemu Veličanstvu

minister Sipjagin.

Vesel je bil car, ko je sprejel ministrovo pismo; neugodno ga je dirnilo ime grofa, ki je bil takrat jako ugleden na dvoru. Takoj je podpisal dekret in čestital ministru Sipjaginu, ki je takoj začel s preiskavo. Povedel je vse vjetnike v zaprtih vozovih v ministrstvo, ločil jih je in začel najprej izpraševati grofa Aleksandra.

„Vi ste grof Aleksander Vladimirovič?“

Grof v okovih odvrne: „To je znano eks-celenci!“

„Vi ste član nihilistiške družbe!“

„Tega ne vem!“

„V svojo korist mi odgovorite!“

„Kako naj odgovorim, ko sam ne vem!“

„To so prazni izgovori! Vemo, da vi rovarite proti nam, a naša dolžnost je, da vas uničimo!“

Grof je molčal.

„Še je čas, da si zaslužite milost pri carju! Odgovorite mi in jaz vas pustim v svobodo!“

Grof se je nasmehnil in molčal; tudi drugi niso ničesar govorili, vsi so molčali; Sipjagin je

besnel, a do živega jim ni mogel; tedaj je sklenil, da začne s preiskavo . . .

* * *

Šehel se je spustil po stopnicah in došel v temen hodnik; komaj se je bil nekoliko oddaljil, je čul razstrelbo. Obstal je in poslušal; tiho in mirno je bilo naokoli. Kaj se je zgodilo s tovariši? Ali so tudi oni zleteli v zrak? Ali so se pustili aretirati? Ako jih polové, se ne bodo li izdali in prekrižali njegovih načrtov? Zopet je šel naprej, temno je bilo naokoli; naenkrat zasliši nad sabo šumenje vode. Kam vodi ta hodnik? Šehel ni vedel, bo li prišel izven mesta, da se lahko skrije?

Dolgo je hodil v temi, kar postane okoli njega vedno svetleje; pot je vodila vedno višje, in nakrat se splazi Šehel skozi odprtino na dan. Vse zasneženo je bilo naokoli; ozre se, da vidi, kje je?

Spoznal je, da je blizu amurske ceste, poleg katere vodi železnica do Novgoroda, a odtod skozi Sibirijo na Dalnji Iztok. V bližini mora biti postaja Krasnoje; od tu je 18 kilometrov do Petrograda. Ob desetih gre prvi vlak v mesto; lahko se odpelje. Gre do kolodvora, a tu se spomni, da je nevarno, da bi prišel tako zamazan v mesto. Za delavca bi ga ne imeli in takoj bi kaj sumničili! Ne, tak nikakor ne sme v mesto!

Ozrl se je naokoli in ugledal stolp sv. Jurija. Tu je bil samostan in Šehel se odloči oditi tja in se odpočiti, potem se pa peš vrniti v mesto.

Pozvoni — samostanec mu odpre in se začudi, ko vidi pred sabo človeka zamazanega in z zavezanim očesom. Šehel pa ga zaprosi: „Dovolite, da se pri vas malo odpočijem in prevežem bolno oko.“

Samostanec odvede žida v sobo in mu pri-
nese vode, da se opere, nato ga pa vpraša, kaj se mu je zgodilo.

Šehel zgovorno pripoveduje: „Zjutraj sem jezdil na lov; konj se ustraši železnice, vrže me raz sebe, da sem ležal skoro dve uri nezavesten. Udaril sem se na oko!“

Samostanec mu prinese obveze in hrane; ko se Šehel okrepi, ga prosi, da bi se smel malo odpočiti.

Menih ga odvede v celico, kjer leže na postelj in sladko zaspi. Zvečer se prebudi, zahvali se menihu in pové, da se odpelje z vlakom v mesto. Res gre nekaj časa proti kolo-
dvoru, nato zavije na stran in se napoti v mesto.

Ko je bila ura deset, bil je že v mestu; tu zavije v male ulice židovskega predmestja in se kmalu izgubi . . .

*

*

*

Tri dni že je trajala preiskava, a še vedno brez uspeha, ves ministrov trud je bil zastonj,

nikdo ni hotel govoriti; detektivi so begali naokoli kakor psi — zaman!

Sipjagin se je tega dné vračal nezadovoljen od cara, ki je zahteval hiter konec preiskavi.

V predsobi ministrstva je čakalo kakih dvajset oseb na avdijenco.

Sipjagin gre mirno mimo njih, kar stopi k njemu mlad človek, ki je držal v roki papir zviti v obliko prošnje.

Minister postoji in poseže po prošnji, obrnjen je bil z obrazom proti prosilcu.

Kar potegne mladi prosilec izpod prošnje samokres — dva krepka strela zadonita.

Sipjagin se prime za srce — a isti hip se zgrudi mrtev v svoji krvi na tla.

Kakor tigri planejo policisti, detektivi in stražarji na smelega napadalca, pa on se jim izvije, skoči do Sipjaginega trupla in zakliče:

„Grobar je padel! Živela svoboda!“

Zopet zadoni strel in napadalec pade mrtev na truplo umorjenega ministra Sipjagina.

II.

Kakor blisk se je raznesla po Petrogradu vest o smrti ministra Sipjagina. Dvorni maršal Obelinski je javil caru, da je neznanec ustrelil ministra v trenutku, ko se je vračal od cara. Car je bil globoko ginjen, šel je parkrat gor in dol po sobi in solzan rekel:

„Ni mislil, da bodo njega sodili oni, ki jih je sam tako strogo sodil.“

Odpustil je vse okoli sebe in dolgo premišljeval. Vodstvo ministrstva je medtem prevzel oddelni načelnik knez Nikolajevič; kakor njegov prednik, je tudi on slutil, da je umor delo nihilistične zarote. Zato je bila njegova prva skrb, da sooči sumljive jetnike s trupli ministra in atentatorja. Ukaže torej, da naj jih privedejo v ministrstvo, kjer sta ležala minister in atentator. Strjena črna kri na prsih ministra je značila mesto, kjer je kroglja zadela; manjša rana pa — posledica prvega strela, ki pa ni pogodil, je bila na levem licu. Atentator je ležal tri korake od ministra; še vedno je krčevito držal samokres v roki, kroglja mu je predrla sence — bil je na mestu mrtev. Policisti so ga pokrili s plašči, ministra pa položili v začasno krsto.

Ujetniki niso slutili, da bo Šehel tako hitro izvedel atentat, vedeli so sicer, da ne bo omaroval, ker je znal, da roka nihilizma brezobzirno kaznuje neposlušne člane. Mirno, kakor da gredo na gostijo, sedlo jih je po pet v vozove in odpeljali so se po Nevskem prospektu proti ministrstvu. Velikanska množica ljudi je bila zbrana pred palačo, oddelek kazakov je komaj delal pot. Lahko in elegantno, kakor zadnjič, ko je šel na dvorski ples, skočil je grof Aleksander iz kočije; bil je nekoliko blede, na ustnih mu je igral lahek nasmeh; spremljan od štirih žandarjev je šel po

stopnicah navzgor. Po vrsti odvedó vse vjetnike, ki so ponosno stopali v predsobo. Kmaló pride v sobo Obelinski z dvema uradnikoma in v začudenje vseh dá grofu roko ter mu reče:

„Po carjevem ukazu sem prevzel mesto preiskovalca o zaroti, ki ste ji vi na čelu. Srečnega se čutim, da sem dobil to nalogo, ker sem bil drug Vašega očeta Vladimira Dimitroviča; upam, da mi bo mogoče dokazati Vašo nedolžnost in s tem opravičiti pred carjem svoje mišljenje. Saj mi bodete šli v tem na roko! Mi smo pazno preiskali mesto, kjer je nočna patrulja aretovala Vas in ostale gospode v trenutku, ko je bila razstreljena mala hišica. V večji hiši nismo našli nikake oprave, kar dokazuje, da v nji ni nikdo stanoval. Zvedeli pa smo, da je bila dotična hiša nekđaj last kneza Bakunina, ki je bil kot deležnik atentata na Aleksandra II. pregnan v Sibirijo, odkoder se mu je posrečilo pobegniti. Njegova rodbina se je preselila v Venezuelo; ko se je zopet začel širiti nihilizem, smo pazili na hišo kneza Bakunina, a ničesar sumljivega nismo našli. Naokrog so pač pripovedovali, da vidijo ponoči bele duhove, ki se bližajo vrtu in se izgubljajo, a videli so jih samo prihajati. Policija je stvar preiskala, a ni našla ničesar; smatrali smo pripovedko o duhovih za izmišljotino. Tem čudneje se nam je zdelo, ko smo zvedeli, da se tam zbirajo zarotniki pod Vašim vodstvom. Mi poznamo dobro delovanje genevskega in pariškega od-

bora, a v dopisih svojih detektivov in agentov nismo našli Vašega imena! Meni se zdi in prepričan sem, da so Vas oni večer domamili tja na kak nežen sestanek; ker Vas poznam kot kavalirja, mi je to lahko verjeti. Recite da, in na jasnem smo.“

Aleksander je opazil, kako spretno mu je nastavil knez Obelinski zanjko, a odločil se je, da mu ne odgovori. Po kratkem prestanku vpraša knez: „Torej, grof?“

Aleksander pa se nakloni in ponosno reče: „Hvala!“

Obelinski je bil iznenaden, mislil je, da pregovori grofa, a videč, da je bil njegov trud zaman, vpraša nekoliko strožje:

„Ste li vi voditelj zarote nihilistov?“

Molk . . .

„Ali ste se vi zakleli, da ubijete ministra in carja?“

Molk . . .

„Ste li nihilist?“

Molk . . . Niti na eno vprašanje ni odgovoril grof.

Knez se obrne od grofa, stopi do Globovskega, prime ga pod roko in gre ž njim parkrat gorindol po sobi; nagovarja mu, naj vse pove, da bo bogato plačan, da dobi zopet službo. Globovski ne odgovori niti besedice.

„Govorite!“ zakriči knez.

Obelinski dvigne pest in zakriči:

„Govorite . . . ali!“

Globovski se ne gane.

Besen je spraševal knez vse druge, a nikdo ni odgovoril; divjal je po sobi, a nihilisti so stali mirno.

„S knuto vas prisilim, da govorite“, je grozil knez, a nihče se ni zmenil za njegovo žuganje. Sedaj sklene poskusiti zadnje sredstvo, da omehta vjetnike. Dá jih odvesti v dvorano . . . Na knezovo povelje odkrije policist plašč raz truplo atentatorja, kateri je odprtih in osteklenelih oči, krčevito držeč v roki samokres, ležal na tleh.

Obelinski vpraša: „Poznate tega človeka?“

„Ne!“ odgovoré vsi.

„Ta človek je pal od rok policistov, ko je hotel umoriti kneza Sipjagina.“

Prva misel vseh je bila: Torej se mu ni posrečilo! Toda nič izgubljenega, dosti je še ljudi, ki bodo izvršili delo! A vest o neuspelem atentatu nikogar ne vznemiri. Obelinski se je prevaril, ko je mislil, da jim bo na obrazu spoznal strah ali plahost, ki bi jih izdala. Hladni in mirni so stali okoli trupla atentatorja. Še enkrat jih knez vpraša, če poznajo morilca, nakar vsi odgovoré: „Ne.“

„Ni li član iste družbe, kot vi?“

Tiho je bilo v dvorani, nikdo ne odgovori ničesar. Obelinski vpraša: „Je li bil nihilist?“

A odgovora ne dobi na vprašanje; trdovratno so molčali nihilisti. Tedaj ukaže Obelinski

dvigniti pokrov raz krsto Sipjagina; mislil je, da bo opazil na licih ujetnikov znake veselja ob pogledu na mrtvega ministra . . .

Delo je torej uspelo! Grobar je padel od roke izbranega in v duši je vsak zaklical Šehelu: „Slava!“ Nekaj časa je vladala tišina v dvorani, na to ukaže Obelinski grofu, naj stopi k truplu umorjenega ministra: „Vprašam Vas poleg trupel mrtvega ministra in atentatorja: ste li član tajnega revolucionarskega odbora, ki snuje prevrat v deželi? Ste li vedeli, da bo ta človek umoril ministra Sipjagina? Ste li poznali morilca.“

Grof ne črhne besedice, nakar reče knez: „Govorite, predno vpotrebim silo in vas primoram, da odgovorite!“

Ko Aleksander ne odgovori ničesar, vpraša knez: „Prisegite, da niste poznali morilca!“

Svečano dvigne grof Aleksander Vladimirovič, sin najuglednejše plemenitaške ruske rodbine, čegar oče je bil prijatelj carjev, njegov brat pa je padel, ko je priletela bomba, poleg Aleksandra II., roko v znak prisege in glasno zakliče: „Prisegam, da sem pil na tvojo smrt, grobar domovine!“

Sedaj stopi od krste, kamor stopi Mirovič in ponovi iste besede; vsi po vrsti so stopali pred krsto in ponovili grofov vsklik.

Takoj so obvestili carja; Obelinski je bil prepričan, da je bil na čelu zarote grof Vladi-

mirovič in zahteval je, naj se najstrožje kaznujejo sokrivci.

Car je pozval najuglednejše svoje svetovalce, da se dogovoré o nasledniku ministra Sipjagina. Pri posvetovanju dobi prvo besedo knez Obelinski, da pove o atentatu in današnji preiskavi. On točno opiše ves atentat, pové, da je Sipjagin šel sam k napadalcu, ki je držal v roki neko prošnjo. V tem so se začuli streli in minister je padel. Žalibog se ni posrečilo razorožiti napadalca, ki se je nato ustrelil. Preiskali so ga, pa niso našli pri njem ničesar, kar bi pojasnilo ime ali stan morilca. Sumi se, da je vseučiliški dijak ali pa židovski časnika. Mrtvo telo so takoj fotografirali, slike pa so poslali policijskim uradom, da se zvé, kdo da je. Truplo leži v policijski mrtvašnici, kjer si je lahko vsakdo ogleda. Ujetnike so soočili s trupli, a na vprašanja ni nikdo odgovoril. Samo izjavili so, da so pili na smrt grobarja Sipjagina. Agenti v inozemstvu so obveščeni, meje zavarovane in nikdo sumljiv ne pride preko njih. Ko je končal Obelinski, bil je car zamišljen in bled. Videl je pred seboj grozni atentat na njegovega deda. Razbita kočija, raztrgano truplo, razbita lobanja . . . grozna slika usode. Mislil je, da bombe še niso nehale delovati, a tudi sam ni varen. Spominjal se je Sipjaginih besed na zadnjem plesu: „Veličanstvo, v Rusiji so nihilisti smešni in neopasni; prepričan sem, da ne bom žrtev nihilistov. V

treh dneh javim Vašemu Veličanstvu, da v Rusiji ni več nihilizma.“

Zdelo se je, da so njegove besede resnične, ker je še isti dan polovil nihiliste in voditelja; a tretji dan je padel sam!

Car je motril svetovalce, kakor bi jih hotel vprašati: Kaj sedaj? Minister Vite predlaga na mesto Sipjagina odločnega človeka, ki bo znal udušiti revolucionarno gibanje. Posvetoval se je car z drugimi, ki so mu svetovali isto. Sicer nasprotnik nasilja, je vendar uvidel car, da mora to službo dobiti mož, ki bi s silo uničil silo.

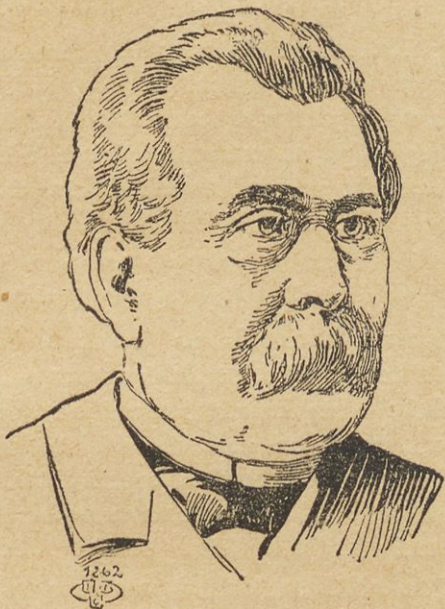
Ker je bil izmed drugih general Subotič strog in nepreprosljiv človek, so jeli misliti nanj.

Minister pravosodja pa je temu odločno ugovarjal, češ, v tako resnih časih mora stati na čelu policije mož, ki pozna vse tajne nihilizma. Vojak tega ne pozna in kako naj načeluje policiji v času, ko ni niti carjeva oseba varna. Temu so pritrdili vsi; a kdo naj prevzame ministrstvo, ko vise nad glavami ministrov bombe nihilistov?!

Nekdo predlaga, da naj prevzame to mesto bivši guverner Finske, knez Hilkov, rodom Poljak, a večini se ni zdel primeren.

Hilkov je bil zvest, carju vdan uradnik; ker je bil dobrega srca, niso mogli misliti, da bi bil kot minister na svojem mestu. Ko je bil v Finski upor, pokazalo se je, da je bil slab upravnik. Vsled njegove starosti ga niso hoteli odsloviti,

dasi je mesto njega vladal podguverner Vojeslav Konstantinovič Pleve. Ko je prosil za pokoj, so veselo sprejeli njegovo ponudbo, a da bi ga sedaj imenovali ministrom policije — bi ne bilo primerno.

Minister Pleve.

Mlad, energičen, zrel, ne lahkomišljen človek, ki dobro pozna položaj, okoliščnosti, narod in plemstvo — mora stopiti na Sipjagino mesto !

Tak mož je bil Vojeslav Konstantinovič Pleve, kateremu poveri carski svet službo ministra

policije. Ko car podpiše dekret, pride iz Helsingfora viceguverner Finske kot minister policije.

Pleve je bil majhne postave, svetlih, živih oči in dasi star približno 60 let, krepak ter žilav kot mladenič, obenem je bil pa energičen, hladen in neizprosen. Od svoje rane mladosti je služil v raznih državnih službah ter se pokazal povsod ko tiran in despot.

Prodreti gosto vrsto predstojnikov, bilo je njegovo geslo, in delal je po tem geslu toliko časa, da je došel do mesta policijskega ministra.

Rojen je bil v Baltiških pokrajinah kot protestant, sin siromašnih starišev, zgodaj je že pokazal veliko nadarjenost in energijo.

Ko je zvršil pravniške študije, je bil dve leti komisar mestne policije, v tem času je bil preiskovalni sodnik o atentatu na Aleksandra II. Prišedši v Petrograd na prefekturo mestne policije kot tajnik, je bil njegov načelnik katoličan general Grinshofer. Pleve čez noč postane katolik in se s tem prikupi svojemu šefu, kateri mu je vse zaupal; car Aleksander II. pa ga je odlikoval z velikim križcem sv. Jurija, kar je bilo največje odlikovanje za tajnika mestne prefektуре.

Na predlog generala so mu poverili preiskavo proti zaroti nihilistov, ki ji je stal na čelu knez Bakunin in mnoge ugledne osebe. On brzo odkrije vse in izroči sodišču mnogo nihilistov.

Po njegovem mnenju bi se morala Rusija brezobzirno ozdraviti s tem, da bi zasačene ni-

hniliste na javnih trgih postrelili in tako ostrašili narod in zarotnike.

Car pa Pleveju ni ugodil, dasiravno je bil na njegovi strani general Grinshofer, marveč je poslal nihiliste v pregnanstvo. Dasi je Pleve propadel s svojim predlogom, vendar ni izgubil na dvoru ugleda, ker je napravil mir v Rusiji. Da je pri carju v milosti, pokazal je tudi upor v Harkovu, kjer je vodil preiskavo. Energični tiran je ukazal streljati na delavce, ki jih je padlo nad dvesto. Ime Pleve bilo je vsem v strah in trepet.

Po zadušenem uporju je postal Pleve guverner v Harkovu; mnogi so mu zavidali in ga napadali radi premene vere, a na dvoru je imel mogočne zaščitnike.

General Grinshofer je protežiral Pleveja in vedno javljal dvoru njegove uspehe. Ko se mu je posrečilo, da je zadušil v svoji guberniji delavsko in kmetsko gibanje, je ukazal nedolžne ljudi bičati sredi trga.

Pripovedujejo, da je dal zapreti svojega slugo, ko je zapazil, da mu je vzel smodko. V ječi je bil tri mesece in so mu odšteli povrh še petindvajset udarcev.

Ko se je sluga po šibanju osvestil, mu je Pleve ponudil smodko in rekel: „Vzemi, ta ni tako draga!“

Iz službe ga ni odpustil, ker je bil prepričan, da mu ne bo ničesar več ukradel.

Kakor svojega slugo, tako je nameraval ukrotiti svojo gubernijo, ker je vedel, da samo s kruto silo more kdaj ukrotiti ves narod in zadušiti v njem najmanj svobodno misel.

Na dvoru so Pleveja radi imeli, posebno odkar je bil imenovan njegov protektor vrhovnim maršalom.

Ko Grinshofer nenadoma umre, se je začel Plevejev vpliv majati; zgodilo se je, da je bil odpoklican iz Harkova, na njegovo mesto pa imenovan nasprotnik Subotič.

Po svojem padcu pa se Pleve ni umaknil; prevzel je službo podprefekta. Nasprotniki so se veselili njegovega padca; Pleve pa je bil izboren motrilec, položaj mu je bil takoj jasen; pripravil se je na odločilno bitko.

Moral je zmagati.

Ker je bila najmočnejša stranka na dvoru pravoslavna, je Pleve takoj uvidel, da je vera, v katero je stopil radi svojega zaščitnika, ovira njegovi karijeri.

Postopal je odslej po premišljenem načrtu.

Zasnubil je hčerko pravoslavne rodbine, vedel je, da mu dajo hčerko, ako stopi v pravoslavlje. Po dozdevnem premisleku se odloči v prestop, češ da ljubezen ne pozna vere in da ljubezni žrtvuje vse. In res, dva dni pred poroko ga je krstil v Nevski cerkvi metropolit Sergij.

Plevejevih neprijateljev to dejstvo ni iznenadilo, ker so vedeli, da ni izbirčen v dosegi svojih ciljev.

Sedaj mu je zopet rastle ugled na dvoru. Podpiral ga je med drugimi tudi metropolit Sergij. Na dan svatbe je bil Pleve odlikovan, skoro na to pa je postal prefekt policije; bil je guverner v Odesi in Novgorodu; posebno se je prikupil ministru Sipjaginu.

Ko je bil imenovan guvernerjem Finske blagi Hilkov, določil je Sipjagin njegovim ravnateljem Pleveja, ki je sam vladal v Finski. Hilkov je prosil za pokoj, ker se je bal upora, ko je Pleve zahteval, da se odpravi finski zbor.

Po vpokoju Hilkova se je nadejal Pleve, da bo imenovan guvernerjem. Ko je zaznal za imenovanje generala Dragomirova guvernerjem, je nameraval protestirati, a baš takrat je dobil brzojavni poziv, naj prevzame mesto ministra policije namesto od nihilista ustreljenega Sipjagina.

III.

Vel je ugoden veter, in po površini genevskega jezera je plula lahna barka.

Ko se je približala obrežju, zviije mornar s prvega jarbola platno in barčica zavije na levo v pristanišče; mornar spretno skoči na breg, priveže barko in nasloni mal mostič, preko katerega izstopi potnik star kakih 50 let, črnih las

in brade, elegantno oblečen v lahno belo obleko, kakoršno navadno nosijo izletniki v gorki Švici. Bil je žid, kar se je moglo spoznati po njegovem kljukastem orlovskem nosu. Imel je na prsih veliko zlato urino verižico; sploh je bilo videti, da je imovit.

Ko je stopil iz ladje, dal je mornarju pet frankov napitnine, dasiravno je že voznino prej plačal.

Mornar se mu je zahvaljeval v vseh jezikih, potem odpel ladjo in odrinil na jezero, zapel je pesen, da se je razlegala po gladini mirnega jezera.

Žid se napoti po lahno strmem bregu skozi gosti drevored, ki je bil zasajen ob obeh straneh, da je varoval potnike in sprehajalce neznosne letne vročine.

Kakih dvesto metrov visoko na bregu stoji enonadstropna hiša, sezidana v švicarskem slogu iz kamna, opeke in lesa, z lepim lesenim krovom, ki se spušča tudi čez teraso, ki nanjo vodi šest do osem stopnic. Na strehi je bil labod, ki se je videl jasno od vseh strani; to je bila gostilna „pri belem labodu“, zbirališče letoviščarjev iz najboljših krogov.

Raz teraso, na kateri so bile mize pokrite z belimi prti, je bil krasen razgled na jezero. V daljini se je videl mali otok sv. Jakoba, kamor hodi tisoč in tisoč božjepotnikov. Tu je obljubna cerkev genevskih mornarjev in v času nevihte je tu šv. maša za rešitev mornarjev.

Stari župnik stanuje na tem jedva 100 m² obsežnem otoku z mežnarjem in starim organistom . . .

Žid je stopil na teraso in si brisal oznojeno čelo, utrudila ga je dokaj strma pot.

Terasa je bila še prazna; natakarice so pod gospodarjevim nadzorstvom spravljale v red mize in stole, ker ob solnčnem zapadu se navadno velika množica sprehaja in vozi po jezeru, potem pa se pride krepčat v gostilno „k belemu labodu“.

Žid je opazoval na terasi, kako je solnce zahajalo za jezero, kako so zadnji žarki zlatili prostrano gladino, potem pa se je vsedel k mizi.

„Česa želite, gospod?“ nagovoril ga je gostilničar prijazno.

„Dajte mi piva, ali pa ako imate kaj hladnejšega!“ zaukaže gost.

„Malinovec, sladoled, kava ledena, limonada, ali pa hladno alpsko vino, genevska slivovka?“ hitel je naštevati gostilničar.

Žid je zamahnil in rekel: „Prinesite, kar hočete!“

„Tedaj čašo svežega piva!“

Žid je motril jezersko gladino in ogledujoč zeleno vodo, se zatopil v misli. Na terasi je postajalo vse živahneje, gosti so prihajali ter se živahno razgovarjali. Vesel smeh je donel naokoli . . . le žid je zrl predse in molčal.

Medtem sta korakala po bregu navzgor mladenič v elegantni sivi in deklica v lahni beli obleki.

„Papa naju čaka na terasi, tako nama je pisal!“

Stopivša na teraso gledata naokoli; kar zapazi deklica očeta in zakliče: „Glej, oče!“ in pokaže na zamišljenega moža.

Mladenič in deklica hitita k tujčevi mizi, kateri ju pa, motreč zlato solnce, katero se je spuščalo v rdečem svitu žarkov v jezersko gladino, ni takoj opazil.

Prižgali so svetilke in mnogo luči je utripalo v lahno noč, ki se je vlegala počasi vse objemljajoč s svojo temo, na zemljo.

Mladenič gre k očetu, dá mu roko na rame in reče: „Oče, kaj si tako zamišljen?“

Doktor Goldberg — tako je bilo ime tujcu — se obrne, lice se mu zjasni in ljubeče poljubi svoja otroka. „Glej, Ferdo, Olga! Popolnoma sem že pozabil Vaju! Razmišljal sem in bil v misli tako zatopljen, da sem Vaju pozabil! Sedita!“

Olga sede poleg očeta, Ferdo pa nasproti in naroči piva in večerje.

„Čudim se, papa, da naju nisi poiskal v Ženevi, saj dobro veš, kje stanujeva; Olga se je že bala, da se ti je kaj zgodilo, ko si naju poklical sem.“

Goldberg pogleda sina, kakor bi se hotel prepričati, ali bi mu smel, četudi sinu, zaupati važne novice.

Mladeničevo oko je blestelo v žaru mladosti in oče je uvidel, da ga bo sin razumel.

„Nisem hotel“, odgovori oče, „obiskati vaju doma, ker nisem rad v mestnih zidinah; tu je lepše in prijazneje in se moremo prosto pogovarjati. Odpočijta se, otroka, potem pa gremo v drevored, da se dodobra razgovorimo.“

Ferdo je začuden ogledoval očeta in opazil v njegovem ponašanju nekaj izrednega; ni ga hotel prašati, ker je vedel, da mu ne bi odgovoril ničesar.

Olga se je igrala z očetovo roko in jo gladila s svojo malo, belo ročico. Kar ugleda na očetovi roki nekaj nenavadnega. Bil je mal črn prstan s srebrno mrtvaško glavo.

Olga se začudi in reče: „Oče, zakaj imaš ta prstan, dosedaj ga nisi imel!“

Olgine besede vzbudé Ferdovo pozornost, da dvigne glavo in vidi čudni prstan. Oči mu zastanejo, roka se zatrese, in iz nje pade nož. Kar je videl, je bilo zanj tako grozno, da ni mogel verjeti . . . Oče ima na svoji roki znak nihilistov.

Goldbergu je jasno, da sin ve, kaj pomeni prstan, a ne reče ničesar.

Ferdo preneha jesti, a tudi on ne omeni ničesar, ker je bilo naokoli vse polno ljudi. Komaj je čakal, da odide z očetom v drevored, kjer mu bo moral vse razodeti. Zdaj mu je bilo jasno, zakaj ju ni oče obiskal v njujinem stanovanju.

A zakaj tako naenkrat?

Oče je bil ugleden odvetnik v Varšavi; znana so bila sinu sicer očetova svobodomiselna načela, a vedel je, da je zvest carjev podanik.

Kaj se je vendar pripetilo, da je stopil njegov oče v krog revolucionarjev-nihilistov? Take misli so ga obhajale, a do čistega ni mogel priti.

Olga ni razumela ničesar, veselo je pripovedovala očetu, kako izvrstno se tu zabava, kako poseča veselice.

„Ah, papa, kako rada sem tukaj; tu je tako krasno, da sem žalostna, ko se spomnim, da bo kmalu zima! Ko zvečer sedim na balkonu, Ferdo pa slika, gledam rumeno listje, ki v lahnem vetru pada na zemljo ter premišljam, da se bliža jesen, ko se bomo skoro vrnili v Varšavo. Pa saj vem, da za zimo prihaja poletje, a nato zopet jesen. Hotela bi, da bi bilo vedno poletje, da bi sedela na balkonu in gledala na jezero in na ono cerkvico!“

To rekši pokaže na cerkvico sv. Jakoba, ki je blestela na otoku v svitu mesečine.

Goldberg dvigne roko, poboža svilnate lase in poljubi nežno čelo ljubljene hčerke, katera čuti gorko solzo, ki je kanila očetu iz oči.

Začudeno pogleda očeta, kateremu je v očeh še vedno blestela solza . . .

Goldberg pokliče gostilničarja, plača račun in odide s hčerko in sinom s terase.

Molčé so korakali po začetkoma dokaj razsvetljenem, potem vedno mračnejšem drevoredu, dokler jih ni objela gosta, neprodinna tema.

Goldberg je stopal sredi svoje dece ter ugibal, kako naj zaupa sinu usodepolne skrivnosti. Vedel je, da sin, četudi mlad, ni svobodomiselnih načel, da smatra za brezsmisel to, za kar se bori on. Saj ni poznal časa, ko je bila Poljska središče Slovanstva, ko so se navdušeno vojevali za narodno svobodo in spoštovali vsakega, ki je deloval po geslu: „Domovina draga, ti si nam moč v svobodi.“

Spominjal se je sicer očetovega pripovedovanja o zlatih časih vlade poljskih kraljev, a danes je njih domovina raztrgana v tri dele, izmed katerih največji vzdihuje pod rusko knuto. Da tega njegov sin ni pojmlil, je bil kriv oče sam, ker ga ni vzgajal in navduševal za svobodo.

Dospeli so do klopi in sedli . . .

„Ferdo, ti si me začudeno pogledal, ko je Olga na moji roki zapazila prstan; zdi se mi, da veš, kaj pomeni!“ je odgovoril Goldberg svojega sina.

„Da, vem. Prosim Te, razjasni mi vse!“ odvrne Ferdo.

„Ker Olga ne ve, kaj to pomeni, hočem Vama pojasniti, zakaj sem nataknil na prst znak smrti! Žid sem, ali bolje rečeno, rojen sem žid; okolnosti pa so me prisilile, da sem pokleknil pred križ in prisegel, da ga bom ljubil! Dasi

sem prisegal na križ in s tem zaničeval vero, v kateri sem bil vzgojen, v kateri so živeli in umirali moji očetje, vendar nisem mogel postati drugo, kar sem! Ali more kdo reči, kdor me vidi, da sem krščen; ali ne govori proti temu moja osebnost? Če sem prisegal, da sem kristjan, je pač moralo tako biti.

Doktor Goldberg se malo oddahne, potem pa nadaljuje: „Zahtevali so, naj preganjam lastni narod, v roke mi stiskali knute, da žnjimi bijem brate, nesrečne otroke svojega rodu, zaničevane in preganjane. Svest svojega fanatizma tolkel sem in se smejal, ko so stokali bolečin. Zame je bila slast moriti in ubijati žide; v sodnih dvoranah sem jih napadal kakor divja zver nedolžno žival, ki pred njo plaho beži. Poturica je hujša od Turka, a jaz sem bil izmed najfanatičnejših Rusov; ko sem se oženil z vajino pokojno materjo, jako pobožno žensko, hotel sem pokazati svojo privrženost pravoslavju. Ko sta vidva dorasla, sem opazil, da nista podobna meni, ker vaju je odgajala mati. Kolikokrat sem po noči čul, ko vaju je učila moliti! Kar sem takrat mislil, mi je težko povedati. Stopil sem iz službe, ker se nisem strinjal s prepričanjem svojih predstojnikov. Rusija je trhla stavba, ki bi jo mogel le izkušeni veščak rešiti propada. Pri naši inteligenci so tri mišljenja: „Za carja!“ — „Za carja in narod!“ — „Za narod in njegovo svobodo!“ — Prvemu sem se odločno protivil, ker sem mislil, da car kakor vsak

človek greši, da pa grešnik ne more brezgrešno vladati devetdesetim milijonom. Z vso dušo pa sem bil za drugo idejo. Trdil sem vedno: ruski carji niso despoti, kakor nekdanji vladarji v Evropi. Postavila jih je na čelo države narodova volja, ne meč, kakor razne vladarje. Zato imajo pravico, po svojih mislih upravljati državo; ni jim treba biti odgovornim narodu, le ljudstva nasvete morajo uvaževati. Rad sem bral spise o nekdanjih zborih, ki so carju svetovali.

Izpopolnil sem taka razmotrivanja z današnjimi potrebami in prišel do zaključka, da bi se moral sklicati v Rusiji sličen zbor. Velik del Rusije misli tako. Glas novega časa odmeva v ruskem narodu. Narod, ki so iz njega izšli veleumi Puškin, Tolstoj, Gorkij zasluži, da vlada spoštuje vrhovno oblast po nekdanjem običaju, sam sebi.“ —

„Oče, ti govoriš zelo revolucionarno. Rusija je velikansko ozemlje, polno zelo neomikanega naroda, ki ne vé, kaj je svoboden človek, ki ne pozna ustavnih pravic. Lahko je dati Evropi ustavo in narodom svobodo; Rusija pa se mora najprej utrditi v lastni hiši, potem naj šele odpre vrata zapadnim novotarijam!“ prekine Ferdo očeta.

„Zakaj nas silijo v šole, in nam ne pusté čitati? Zakaj nas imenujejo hrabre, a nas ne pusté v boj? Zakaj kričé: Pri nas teče méd in mleko, a so tako bedasti, da ne vedó kaj je slobodni dan, kaj tema noči!“ odvrne Goldberg.

„Ako bo mislil vsak tako kot ti“, pripomni oče, „ne vzide Rusiji nikdar solnce svobode. Toda k sreči se narod budi in budi se njegova zavest! Ti praviš, toliko ljudi ne zna čitati, niti pisati: kaj mu bode hasnila ustava, kaj svoboda? Zapri v kletko divjo zver in videl boš nje vzdihavanje po svobodi. Naš narod, ali kakor ga imenujete, ta glupa masa, sluša ob svirki balalajke pesni o svobodi, ko se je naš narod sprehajal po pustah in stepah svoboden, vesel! A danes krivi svoj hrbet za dve, tri kopejke na dan po rudnikih, poljih in gozdih! In vi vprašate: Zakaj temu narodu svobodo? Da bi se ta narod zavedal svoje moči, stresel bi raz sebe jarem, ki ga tlačí že toliko časa, sprejel bi izobrazbo in Rusija bi bila srečna! Svoboda rodi velike može, svoboda je rodila Napoleona.“

„Morda narod ni svoboden?“ dé Ferdo.

„Sin, misliš li, da je svoboda, ako komu ponujaš kos kruha, obenem pa prežiš, kako bi mu ga zopet odvzel? Rusija je dala svojemu narodu zakone, ki mu jamčijo svobodo življenja; ali so ljudje, ki hočejo prosjaku iztrgati iz rok kos kruha! Ti je li znano gibanje, ki je oprostilo kmeta sužnosti? Li ne gonijo še dandanes ljudi v Sibirijo? Rusija hoče postati država, ki bi imela za podložnike samo sužnje; Rusija hoče, da postanemo Poljaki sužnji brez moči in svobode! Mi Poljaki nismo narod, sužnji smo. Toda čimbolj nas tlačijo, tembolj se dvigamo!“

Očetu žaré oči, ko da mu utriplje v prsih mladeniško srce; nato nadaljuje:

„Pojasnim ti, kako sem zašel v družbo nihilistov. Po Kišinevskih nemirih sem dobil ukaz, naj zasledujem tek stvari in naj carju predložim načrt za reformacijo židovstva v Rusiji. Pričakovali so, da bom kot fanatičen prekrščenec z vlado zaklical: V Rusiji ne sme biti židov, kdor neče biti krščen, naj odide. Ko sem prišel v one kraje, začutil sem, da sem sin tega naroda, ki ga preganjajo kot divjo zverjad in sem začel vestno raziskavati zlo, ki se ga je lotilo. To pa ni bilo pogodi vladi in dolžili so me, da sem izdajalec. Prašal sem se, je li to res in si odgovoril: Da! Ti si izdajalec svoje vere, svojega naroda! Premišljevali sem jel o nesreči ruskega naroda in prišel sem do zaključka: Rusija drvi v propast ali propadla ne bo, ker jo bodo vzdržali na površju nje sinovi, ko pade zadnji grobar svobode. Nihilizem je učinil, da je v Franciji zasijalo sonce svobode, on bo tudi dovedel Rusijo iz teme do luči. Nihilizem bo vzdramil narod in vzbudil človeka, ki bo dal Rusiji svobodo! Nihilizem bo utemeljil svobodno, srečno Rusijo, po kateri se bode razlegal od juga do severa navdušen vzklik: Za narod in svobodo njegovo!“ — — —

„Sinko, dvignil sem pajčolan smrti, žrtvoval se veliki ideji; ovenčal sem se z vencem mučeništva, položil roko na lobanjo, prisegel sveto prisego in — nihilist sem.“

IV.

Julijsko solnce je zahajalo nad hišami švicarskega mesta Geneve in se spuščalo v zelenkaste valove mirnega jezera.

V stanovanju svojih otrok je sedel Goldberg v udobnem naslonjaču. V roki je imel črnoobroblien listek; še enkrat ga je pogledal in prebral Ferdu in Olgi, ki sta sedela poleg njega:

„Grobarji se dvigajo! Smrt se bliža! Sinovi smrti se zberó danes o polnoči na otoku sv. Jakoba v shajališču. Geslo: Ruski grobar!“ Dasi listek ni bil podpisan, je bil vendar Goldbergu dobro znan pošiljalec.

Po kratkem prestanku začne pripovedovati:

„Rusiji so napočili nemirni časi. Zagazila je v boj z Japonci in povedla v klavnico na daljno bojišče lastne narode; v Rusiji pa so nastali upori in nemiri. General Dragomirov, ki je na obče začudenje vladal milo in pravično, ni bil po volji Pleveju, ki ga je kmalu odpoklical. Na njegovo mesto je prišel Bobrikov, strog človek, zaostalih načel, ki je došel tako visoko vsled protekcije, a za sabo je puščal sposobnejše ljudi. Slepo orodje je bil v rokah Pleveja, ni se mu upal nikdar ugovarjati. Mislil je mnogo, a vedel je samo to, kar je hotel Pleve, a pri vsaki priliki je nosil na dan svojo udanost vladi in carju. Zakrivajoč se za zakone, počenjal je pa prave zločine. V Finski, ki je po pogodbi iz l. 1803.

bila zvezana po personalni uniji z Rusijo, bila je poslanska zbornica. Te zbornice, ki je imela svoje zakone in pravice, pa ni mogel videti Bobrikov zaradi tega, ker je bil Pleve odločen nasprotnik ustave v Rusiji.

Bobrikov je govoril tako, kakor je narekoval Pleve. Ker pa je finski rod žilav in ni odstopil od svojih pravic ni za ped, tedaj mu je pa guverner napovedal boj.

Najprej zapre v Helsingsforsu vseučilišče in primora Fince, da morajo na univerzo v Moskvo ali Petrograd, ob enem pa naroči ondotni policiji, naj strogo pazi na finske dijake. Ko so nastali v Rusiji nemiri, polovili so štiriindvajset finskih dijakov, ki so bili doma in jih zaprli.

Klical jih je k preiskavi, pripovedoval jim je, da so njih tovariši priznali, da so nihilisti, da so prijatelji upornikov, in jih silil, naj tudi ti priznajo, da so oni taki. A dosegel ni ničesar!

K sreči v Finski ni bilo takrat nemirov, a Finci niso vedeli, da se pripravlja upor v Ruski. A Pleve je hotel tudi v Finski nemirov in po svojih agentih hujskal narod.

Tedaj Bobrikov brzojavi v Petrograd, ako bi smel ostro postopati proti upornikom. Car je odločno nasprotoval, ali Pleve ga je znal pregovoriti, da je dal Bobrikovu moč, da se sme posluževati vseh sredstev; da nastane mir, lahko izroči tretjino vjetih krvniku.

Bobrikov je dobro razumel Plevejev migljaj.

Najprej proglasi v carjevem imenu nad Finsko preki sod z glavnim krajem v Helsingforsu in pokliče krvnike.

Nato izda proglas, kjer žuga, da se najstrožje kaznuje najmanjši izgred proti vladi, da,

Guverner Bobrikov.

celo s smrtjo, ki se izreče v sodišču in izvrši dve uri po proglašeni sodbi. Vse zabave, glediške predstave, plese zabrani in stavi pod policijsko nadzorstvo najuglednejše može v celi guberniji.

Vsak poedini v vaseh in mestih je moral priseči, da je veren caru in da spoštuje oblast vrhovnega sodišča za Finsko.

Posebno pa je pazil na ljudske zastopnike.

Nekega dne je poklical vse ob devetih v gubernijsko palačo. Prišli so vsi; ura je bila že dvanajst, a guvernerja še ni bilo. Začudeno so gledali zastopniki, kaj naj to pomeni, zakaj jih pusti čakati? Okoli ene stopi v dvorano Bobrikov v spremstvu šefa policije polkovnika Arkadjeva in celega policijskega častniškega zbora s sabljami v rokah. Prestrašiti je hotel zastopnike in se jim pokazati v sijaju svojega orožja. Niti pogleda jih ne, sede na svoje vzvišeno mesto, a častniki okoli njega. Pri vratih pa so se videli goli ka-zaški bajoneti namerjeni proti zastopnikom in glasnikom ljudske volje. Bobrikov je pogledal začudene zastopnike in se zasmel. Mislil je, da jih ima v svoji oblasti.

Za trenotek je bilo tiho v dvorani, Bobrikov dá znak in tajnik zazvoni.

Vsi pazno poslušajo, ko začne drugi tajnik grof Karatajev brati:

„Po visoki volji carja proglašá se v guberniji Finski prekísod!“

To je bila prva žalitev ustave in narodnih pravic, ki je morala pretresti vsakega Finca, ker Finska ni bila ruska gubernija, ampak država pod vlado ruskega carja.

„Proglša se radi nemirov, ki imajo svoj koren v ti guberniji. Sumnja se o udanosti finskega naroda, zato Vas pozivljem, da pokažete vladi svojo udanost. Danes prestane potreba ustave in zbornice Fincev. Zato vas pozivljem, da podpišete izjavo in manifestacijo ter zahtevate, da se odpravi ustava in zbornica. —

Bobrikov vzame v roko pero in na polo podpiše svoje ime. Blizu njega je stal finski narodni boritelj Grušov, siv starec.

Bobrikov mu ponudi pero — starec se zdrzne.

Dobro je vedel, kaj to pomeni, a ni hotel zagrabit sekire, da udari po glavi svoje domovine in ji dá smrtni udarec.

Trenotek je premišljeval starec, ironično se mu je smejal Bobrikov.

Stari Grušov pogleda svoje tovariše in zdelo se mu je, da vidi zapisano v očeh vseh: „Ne podpiši!“

Ko Bobrikov vidi, da starec omahuje, ukaže: „Moj ukaz je, da podpišete!“

Starec dvigne glavo — in v trenutku, ko je stal in motril Bobrikova je bil tako veličastne, da so se vsi čudili; nato pa dostojanstveno reče s ponosnim glasom:

„Tu ne vlada vaša volja, guverner, tu ne vlada volja carjeva; tu vlada volja naroda samega, ki je močnejša ko vsako tiranstvo!“

Bobrikov prebledi po teh besedah. Nadejal se je, da bo prestrašil Fince s kaznimi prekega

soda, z meči kazakov in bajoneti! Mislil je, da bo uničil narodne pravice in odpovedal ustavo. Toda goljufal se je! Finskega naroda niso mogli zatreti bajoneti, ki tudi niso mogli prisiliti zastopnikov, da bi podpisali smrtno obsodbo svoje svobode.

„Podpišite!“ rekel je zopet Bobrikov.

A nikdo ne vzame peresa v roko.

Tiha tišina je vladala v dvorani, čul se je samo hreščeči glas guvernerjev, ki je pretil zastopnikom na vse načine.

Grušov naj bi bila prva guvernerjeva žrtev.

Bobrikov pokliče k sebi šefa Arkadjeva in mu naroči, da naj s knuto prisili starca, da podpiše.

Okrutni polkovnik zagradi po knuti in zamahne, da bi udaril Grušova.

Ali mladi trgovec Vist priskoči in iztrga Arkadjevu bič iz roke. Vseh se je polastila velika razburjenost. Bobrikov dá znamenje, in v dvorano pridejo kazaki z biči in bajoneti. Tedaj nastane kričanje in divjanje! Nastane boj s policisti, kazaki so tolkli po zastopnikih in jih prebadali z bajoneti. Kričanje se je razlegalo daleč naokoli, a nikdo ni smel niti pomisliti, da pride na pomoč poslanec, ker je bila predpisana smrtna kazen za vsakega, ki bi se upal upreti; a poznali so Bobrikova dobro. Ko je bil v gubernijski palači končan boj, zapove Bobrikov poloviti vse narodne zastopnike in jih kot upor-

nike izročiti prekemu sodu. Vse ječe so bile polne, povsod je donel jok. Bobrikov obvesti Pleveja, da je odkril v Finski zaroto proti vladi in carju, ki ji je stal na čelu narodni zbor in vsi poslanci. Poročal je, da jih je izročil sodišču, da bodo vsi obsojeni na smrt, ker zakon zahteva, da se kaznujejo oni s smrtjo, ki se dvignejo v času prekega soda proti vladi. Pleve hitro obvesti carja o izmišljeni zaroti proti njegovi osebi. Car je bil jako razburjen, a nasprotnoval je, da se kdo kaznuje s smrtjo in je pripisoval vse zlo Bobrikovi krutosti. Pleve ga je uverjal, kako mu je Bobrikov udan in zvest podložnik.

Car pozove k sebi ministra pravosodja Muravjeva in ministra Viteja, da se posvetuje o položaju v Finski. Muravjev je zagotavljal carja, da je vsega kriv Bobrikov s svojo krutostjo, posebno zato, ker je dal zapreti narodne zastopnike, kar bi znalo imeti hude posledice. Vite se je popolnoma zlagal z Muravjevom in rekel je, kako brezobzirno in surovo vlada Bobrikov. Muravjev predlaga, da se preiskava te zarote poveri porotnemu sodišču, zastopnike pa naj izpusté iz ječ, da se pred sodiščem branijo.

Tedaj pa se dvigne Pleve in ostro napade Muravjeva in predlog trdeč, da je zakonito postopal Bobrikov z zastopniki, ki so stali na čelu zarote. Vsa Finska je en sam zarotnik in izdajalec. Car naj ukaže, da se kaznujejo zarotniki

ali pa naj sprejme njegovo zahvalo na službi, ker sicer ne more prevzeti odgovornosti za carjevo življenje. Posebno je povdarjal, da je car v nevarnosti, da nekaznjene zarotnike strast lahko dovede, da napadejo carja!

Zastonj sta se borila proti Pleveju Vite in Muravjev.

Car se odloči, da pošlje v Helsingsfors posebnega vrhovnega sodnika, ki naj stvar preišče in nato izreče svojo obsodbo.

Pri volitvi sodnika nastane zopet borba med ministri.

Pleve je hotel siloma, da se pošlje kruti in brezobzirni Žestov, a temu sta z vso silo nasprotovala Vite in Muravjev.

Muravjev predlaga, da naj se za to izbere pravični in obzirni Anton Antonovič Zmjeanov, sodnik kasacijskega sodišča. Vsi drugi ministri so podpirali ta predlog in car odloči, da naj gre Zmjeanov v Helsingsfor. Bilo je videti, da sta premagana Pleve in Bobrikov, ker Zmjeanov je bil sodnik, ki bo razkrinkal guvernerja in oslobodil iz ječe takozvane upornike. Pleve ni hotel direktno uplivati na Zmjeanova, ker je vedel, da bi ga težko pregovoril in dobil na svojo stran, zato si je hotel poiskati stransko pot.

In našel jo je.

Zmjeanov je bil star kakih 40 let in oženjen s poljsko plemkinjo Vojžinovo, a v zakonu ni imel otrok.

Kolikor je nekdaaj ljubil svojo ženo, vendar se je njegova ljubezen sčasoma ohladila, ker ni imel otrok. Lepa, mlada in ognjevitá židovka, pevka na dvorni operi, Regina Hofmanova splela je Zmjeanova v svoje mreže. Začel je mnogo ž njo občevati in mlada židinja je postala njegova vladarica, posebno pa še od onega dne, ko mu je porodila sina. Zmjeanov se je čutil neskončno srečnega, sinu je dal svoje ime in ga dal krstiti po pravoslavnih obredih. Začetskoma se je njegova žena protivila temu, no sčasoma se je navadila malega Fedje in ga ljubila ko svoje dete.

Žena in igralka sta si postali prijateljici in obe sta vzgajali Fedjo, ki je zgodaj pokazal svojo darovitost in vrline.

Ali vendar je zavidala mlada židinja zakoniti ženi, dasi ni tega pokazala javno . . .

Vse to je vedel Pleve in vrgel je svojo mrežo.

Nekega dne poseti Regino, in da bi jo posebno razveselil, reče ji, da je car privolil, da se sprejme — seveda na njegovo priporočilo in prigovarjanje — Fedja v plemiški konvikt. Dolgo sta se pogovarjala o tem in Regina je bila ministru hvaležna za to dobroto. Čez nekaj časa reče Pleve:

„A za to uslugo zahtevam tudi protiusluge!“
Ona reče:

„A kaj zahtevate od mene?“

Pleve začne pripovedovati, da je carjeva volja, da se v Finski sodi najstrožje in postrani omenil, kaj naj reče Zmjeanovu. Regina je vse razumela in Pleve je odšel. —

Ko je drugega dne prišel Zmjeanov k Regini, da se poslovil od nje in sina, sedel je na stol in vzel na kolena malega Fedjo. Tedaj mu začne Regina pripovedovati po Plevejevih navodilih, da je bila pozvana k carju in da je on izjavil, da bode Fedja sprejet v plemiški konvikt. Zmjeanov je bil vesel tega poročila, Regina pa je nadaljevala:

„Po tvojem povratku iz Finske boš imenovan predsednikom in šefom ter vrhutega visoko odlikovan. To mi je rekel maršal Hilkov. Car pa želi, da strogo in brezobzirno postopaš z uporniki. On misli, da mu preti iz Finske nevarnost, ki jo pa mora odvrniti. Direktno tebi tega ni mogel reči, a knezu Hilkovu je namignil, da bi bil vesel, ko bi ti mogel dobiti povod, da Grušova obsodiš na smrt, z drugimi pa kar najstrožje obračunaš!“

Antonoviču se je zdelo to neverjetno, a ona mu pokaže dekret, ki čaka na carjev podpis, da se odlikuje zvesti Zmjeanov; sedaj je verjel. Prepričan je bil, da je to carjeva želja, ker je vedel, da je Hilkov človek, ki se mu mora zaupati. Zmjeanov se je pa v tem trenutku odločil, da obsodi finske upornike.

Zakonik je tako bogat na paragrafih, da se more v njih dobiti način, ki se okrene, da se po njih sodi upornike.

Pleve je Bobrikovu brzojavil, da naj pre-pusti preiskavo in sodbo Zmjeanovu, ki pride na Finsko v imenu carja, ki dobro ve, kaj mora delati in je dobro poučen o stvari.

Vsa Rusija, ves svet se je oddahnil, ko se je čulo, da pride kot sodnik v Finsko nepristrani mož in dober poznavalec zakonov, Zmjeanov.

Finska je glasno blagoslavljala carja, ki je odredil tega človeka, da reši nedolžne ljudi. Ves narod je pričakoval sodnika, ki naj bi naredil v deželi red, mir in pravico. Zmjeanov pa je drugače razumel narodove pozdrave, mislil je, da ga s tem hočejo samo preslepiti, da bi sodil milo. Bobrikov mu v najtemnejih barvah očrtal položaj v Finski, češ da je vsled hujskanja poedincev ves narod uporen. Zmjeanov odpravi preki sod in prične z javnimi obravnavami. Dva meseca je vodil pazljivo preiskavo; zaslišanih je bilo okoli 2000 prič, a o preiskavi je vedno obveščal Muravjeva, kar je pa zvedel tudi Pleve.

Vedno, ko je odposlal poročilo, dobil je od Regine čez par dni pismo, kjer ga uverjava, kako želi car čimprej stroge sodbe, ker na bojišču gre stvar slabo, da se je bati revolucije.

Ko je dovršil preiskavo, počakal je malo, nato so pa začeli z obravnavo. Vse je pozorno čakalo na izid obravnave.

Tri dni pred sklepno obravnavo dobi iz Petrograda odlok, da je njegov sin sprejet v plemenitaški konvikt.

V pismu pa je pisala Regina in ga nago-varjala, da naj hitro konča v Finski in se potem vrne domov, kjer ga čakajo velike časti in odlikovanja, ako bo njegova sodba stroga. Zmjeanov je vedel, da mu po Regini piše Pleve, zato je vedel in razumel vse, kaj naj stori.

V veliko dvorano, kjer se je odigral oni krvavi prizor, bilo je nameščeno sodišče. Velika množica ljudi se je zbrala, da se udeleži te usodne obravnave. Zgodovina ne pozna dejstva, da je bil kedaj pred sodišče pozvan cel parlament. XX. stoletje pa je pokazalo to! In zdi se, da bo ta vek v knjigo zgodovine napisal še mnogo enako delo!

Doveli so pred sodnike narodne zastopnike. Stopili so v dvorano ponosno, prepričani, da bo potomstvo sodilo pravično — ako ne bo sedanjost. Najprej so jih zaprisedgli, potem pa prašali, ako so verni svojemu carju! In vseh osemdeset poslancev dvigne roko in reče:

„Prisegamo, da ljubimo carja in smo mu zvesti!“

Bobrikov začne govoriti in reče, da so zastopniki hujskali narod proti najvišji vlasti, da niso priznali nikdar vrhovne vlasti carja, in da so se protivili njegovim naredbam. Kar so delali, delali so dobro vedoč, zato je njih pre-

greha tem težja in on zahteva, da se kaznujejo s smrtjo, sklicevaje se na zakon Katarine II., ki se glasi:

Vsak upor proti vladi v času nagle sodbe, neposlušnost oblasti, ki vlada v imenu krone, in nepriznavanje Ruske vrhovne oblasti, kaznuje se s smrtjo!

Streslo je vse, ki so poslušali Bobrikov govor, ki je v imenu zakona zahteval smrt. Sodba se je začela. Šlo je do skrajnosti. Zavijali so izpovedi prič; naglaševali so, da je Finska ruska gubernija, da ni državna enota, da ni finskega naroda, da so se Finci dvignili nalašč takrat, ko je bila država zapletena v vojsko, da so tako zakrivili dvojno hudodelstvo, za kar je Bobrikov zahteval najstrožje kazni.

Obtoženci so se branili.

Govorili so dolgo, junaško in pobijali Bobrikovo obtožbo; dokazovali so sodnikom, da so verni podaniki carju, da so z vsemi močmi delali za korist domovine, da se ne čutijo krivim, ker je guvernerjeva nasilnost provzročila oni krvavi prizor v dvorani gubernijske palače. Zahtevali niso milosti, zahtevali so samo pravične sodbe, da se sodi po zakonih in vso nado so pa polagali v vrhovnega sodnika.

A on?

Zmjeanov pa je poklical k sebi guvernerja Bobrikova in se dolgo žnjim posvetoval glede obsodbe. Ta mu je svetoval, da naj praša v Pe-

trogradu za svet, in naj razloži tok razprave. Zmjeanov brzojavi Pleveju, kaj naj stori, a skoro dobi brzojav, ki je obsegal samo besedo: Smrt.

Raz uzvišeni sodnijski forum, odkoder je narod pričakoval pravice in besede sloboda, pričeli so brati krivice in dokaze toženih. Vsi so bili krivi hujskanja, ker so delali proti vladi in državi. Radi tega je sodni dvor obsodil vseh osemdeset poslancev na smrt. Smrtna groza in žalost je zavladata po vsi Finski, jok Fincev je odmeval po vsi Evropi, a ta se ni ganila, da reši nedolžne ljudi, ki jih je hotel Bobrikov smehljaje odpeljati na morišče.

Kri, ki se prelije na morišču, ne briga nje, a ona nima pravice, da se meša v notranje Ruske zadeve. Kar dela ona v svoji hiši, ne briga sosedu, ki je vesel gledal, kako se podira njena hiša in se veseli triumfa zmagujoče krivice. Da, ti Evropa, ti si včasih samo odmev velikih zahtev, a tvoje prsi polni vzdih nesrečnih. Ti si čula žvenket verig turške sužnosti, ki je v nji zdihovalo nesrečno ljudstvo, a bila si gluha in se smejala njegovim ranam!

A danes, ko je to ljudstvo raz sebe streslo verige in vskliknilo: „Sloboda“, si se ti dvignila in se jezila, da se sramoti tvoja posestrima Turčija.

Uniči, pogazi, kar je proti tvoji volji, to ti je največje veselje, samo pazi, da ne pride nekdan dan, ko boš ti sama zaklicala:

„Gorje. Na pomoč!“ — — —

Mirno so si dali obsojenci roke in odpeljali so jih v ječe, da se pripravijo na smrt, ki bodo šli v njo dvignjene glave, ponosno, kakor se spodobi prvoboriteljem teptanega naroda. Bobrikov in Zmjeanov sta bila v vedni brzojavni zvezi s Petrogradom.

Pleve jima je čestital, a Muravjev je protestiral proti ti nečlovečnosti in zmajeval z glavo, ker je slutil, da je bila ta obsodba izrečena pod Plevejevim uplivom! A tudi car je bil nasproten, da se usmrti osemdeset najodličnejših prvoboriteljev nesrečnega naroda. Zastonj je bilo Plevejevo dokazovanje, da je treba izvršiti obsodbo, sicer izbruhne prevrat tudi v ostali državi, ker nihilisti delujejo, da nastane revolucija, in ta tudi nastane, ako se ne pokaže, kako se kaznujejo uporniki. Muravjev pa je dokazoval carju, da tako postopanje vdi v nesrečo. Revolucija bo nastala, ako se usmrté finski poslanci. Dva dneva in dve noči je trajala borba med Plevejem in Muravjevom. Neprestano so se vrstili brzojavi med Helingsforsom in Petrogradom. Pleve se je počasi umaknil Muravjevu, ki je pridobil na svojo stran vladno stranko in deloma je tudi zmagal!

Posamezno je bil pomiloščen in izpuščen iz zaporu zastopnik za zastopnikom, a narod je vsakega navdušeno pozdravljal. Vedeli so dobro, kaj je to, priti iz roke Pleveja in Bobrikova! Oni, ki se ju je rešil, bil je takorekoč nanovo rojen.

Oseminsedemdeset narodnih zastopnikov so izpustili iz ječe, ker je car podpisal pomiloščenje.

V ječi sta bila samo še dva. Oče in sin.

Bila sta zaprta sivi narodni borilec Grušov in njegov mladi sin Aleksander, dika in ponos Fincev. Težko je pričakovala Finska, da se odpró vrata ječe, da stopita v svobodo največja sinova nesrečnega in stiskanega naroda. A vrata se niso odprla. Pleve je energično zahteval, da naj se usmrtita Grušov in sin, ker sicer bi značilo to ubiti avtoriteto sodišča.

Sedaj pa se je zastonj boril Muravjev dokazujoč, da avtoriteta sodišča ne pade, ker je vladarju mogoče, da pokloni življenje obsojencu; to dokazuje samo vladarjevo velikodušje in njegov ugled raste med ljudmi.

Na Muravjevo začudenje je dobil Pleve sedaj vse ministre na svojo stran, ker je rekel, da se lahko zgodi vsem tako ko Sipjaginu, ako se ne zatre gibanje nihilizma. Rekel je, da pridejo sicer zopet na dnevni red bombe. Na ruškem dvoru se ne sme izreči besede bomba, ker tu vlada velik strah pred to besedo ... Pleve je tudi spretno v svoj govor vplel atentate na guvernerje v Harkovu in Kijevu in naglasil, da bombe še niso nehale delovati. Car se je dal pregovoriti in na Plevejev ukaz odpošlje se v Hesingfors brzojavka:

„Izvršite obsodbo!“

A najhuja je bila izvršitev!

Vsi narodni zastopniki so dobili ukaz, da se morajo oni dan zbrati v slavnostnih oblekah na morišču; ako ne pridejo, smatrali bodo to ko neposlušnost vladi, za kar se bo proti njim najstrožje postopalo. — — —

Zunaj mesta so izbrali veliko poljano, kjer so pripravili morišče narodnima ljubljencema, staremu Grušovu in njegovemu mlademu sinu Aleksandru . . .

In približeval se je grozni dan, ko so po-teptali pravico in dvignili na nje mesto krivico...

Řano v jutro so kazaški oddelki posedli kraj, kjer bi se imela izvršiti obsodba. Bobrikov se je odločil, da se pelje tje v paradnem vozu, z vsemi redovi, ki ga je car odlikoval žnjimi za njegovo tiransko vlado, na mesto, kjer bosta umorjena upornika! Prej nego si ogleda svoje krvavo delo, gre v sobo svoje osemnajstletne hčerke, da se posloví od nje. Mlada deklica je ležala bolna že dolgo časa v postelji, bila je sušičava. Bleda in slaba kakor senca z odprtimi osteklelimi očmi ležala je na postelji in se ozrla v očeta, ki je nalahno stopil v sobo. Bobrikov je ljubil svojo hčerko, ki mu je ostala po smrti žene edino veselje na svetu. Krasno se je razvijala Anjuška Bobrikovljeva in oče se je čudil nežnemu cvetu. A grehi očetovi so bili kaznovani na hčerki. Ko se je odigral oni krvavi prizor v gubernijski palači, potoži se Anjuška, da jo boli glava in da jo tišči v prsih. Skrbelo je Bo-

brikova in zdravniki so majali z rameni . . . Dan za dnem se je slabšala njena bolezen; danes je prišel Bobrikov na vse zgodaj k nji; sedel je poleg nje in ji gladil mehke lase.

Dve solzi sta porosili njegovo lice. Tiran, ki se pelje smeje na morišče očeta in sina, je jokal, ko je videl svoje veneče dete, razumel je bol očetovskega srca, a vendar je hotel iti na morišče, da vidi smrt sivega očeta in hrabrega sina.

Hčerko izroči postrežnici, sam se pa odpelje na morišče. Še pri odhodu je mislil na hčerko in se nadjal, da skoro ozdravi; toda ko se je peljal skozi goste vrste naroda, ki so ga udano pozdravljale, zatre očetovski čut in bol samoljubje, njegovo roditeljsko srce zatre tiranska samovolja.

Kmalu so dovedli na morišče obsojenca. Med kazaki, ki so stopali okoli njih z nasajenimi bajoneti, šla sta dostojanstveno in dvignjene glave, roko v roki, veselih oči, s smehom na ustnih sta se poslavljala s tovariši, ki so jih gledali solznih oči, a morali so v sebi zadušiti bol, ker za njihovim hrbtom so se bliskali bajoneti kazakov. Še enkrat preberó obsodbo, ki se po nji kaznujejo uporniki s smrtjo, ker so prelomili prisego carju.

Prebrali so jima carjev odlok, ki se v njem odreka milost in se obsojenca izročata smrti. Ko so bile obavljene predpisane ceremonije, pristopi svečenik, ki jima nekaj časa govori.

Poljubita se oče in sin in stopita na morišče.

V njiju očeh ni bilo solz, ona sta bila ponosna, ker gresta skupaj v smrt za domovino, kakor da bi bila prepričana, da se porodi iz njiju krvi genij, svoboda ruskega naroda. Hoteli so jima zavezati oči, a strgala sta robce raz oči in dvignila glave, da vidita cevi, ki jim pošljejo smrtonosno zrnje.

Trideset kazakov nameri puške.

Na prostrani ravnini, kjer je bila zbrana velika množica ljudi, vladala je taka tišina, da se je moglo čuti utripanje src radi bolesti in žalosti. A nad vsem je plaval triumfalni Bobrikov pogled.

Stari Grušev vsklikne:

„Merite v prsi!“

Nato objame svojega sina, ki dvigne roko in zakliče Bobrikovu:

„Iz najine krvi rodil se bo osvnetnik, ki bo razdril verige tvojega tiranstva!“

Krepko in navdušeno je zaklical te besede mladenič, tako krepko, da so se dvignile upognjene glave, in da je nebroj oči pogledalo v mučenika, prepričani, da jim donese njiju smrt — svobodo.

Trobenta zadoni . . .

Trideset pušk počí — a dvoje plemenitih src preneha bíti . . .

A v tistem trenutku se je zdelo Bobrikovu, da čuje tajen glas:

„Tiran! Tvoja hči je pretrpela za tvoje pregrehe kazen . . . umrla je v trenutku, ko si ti dal znamenje, da puške končajo tvoje krvavo delo!“

* * *

To je pripovedoval Goldberg svoji deci in dostavil:

„Sedaj veš, zakaj sem postal nihilist!“

Sin je molčal, a čutil je, da je kriv, ker ni razumel greha današnje mladine, ki gleda skozi rožno steklo to, kar prinaša zlo in nezadovoljstvo.

Oče se je poslovil od sina, a oba sta v duši mislila isto:

„Iz tvoje krvi, nedolžni trpin, rodil se bo genij — svoboda Ruskega naroda!“

V.

Ko se preko bulvara zavije v ulico sv. Gotharda, vidi se visoka palača genevske vlade; mimo nje drži pot skozi vrt na obrežje.

Po ti poti je šel Goldberg in sedel v mal čolnič; mornar pa je odveslal proti otoku sv. Jakoba.

Davno je že zašlo solnce, ko je barka mirno plavala po jezeru; čulo se je samo udarjanje vâsel.

Uro se je že vozil, ko obstoji čoln v malem pristanišču; Golberg izstopi in gre mimo cerkve skozi drevored v malo hišo. Tu je bilo shaja-

lišče nihilistskega odbora; sredi sobe je bil črn oder, a na njem dve sliki pokriti z gostim, črnim pajčolanom.

Samo ena luč je razsvetljevala sobo, ki je bila vsa črno prevlečena, a na zidu so bili znaki smrti.

Ura je bila polnoči.

Visok človek, ogrnjen v črn plašč in s črno krinko na licu, vstane, udari z malim kladivom po mizi — znak, da se posvetovanje prične. On začne govoriti:

„Ko smo se zakleli, da pokličemo na pomoč smrt v odločilnih trenutkih svojega dela, vedeli smo, da je ona naš najboljši prijatelj! Grobarji naše domovine pozivljejo nas zopet v boj! Jaz jim kličem: smrt!“

To rekši potegne raz sliki pajčolan.

Bila sta sliki Pleveja in Bobrikova.

Tedaj vstane drugi in reče:

„Grobarja, pozdravljam vaju kakor sina smrti!“

Tedaj nadaljuje prvi:

„Bobrikov in Pleve sta obsojena na smrt zato, ker sta tirala druge v smrt. Obsodili so ju sinovi osvete. Prijatelji, povejte, kako naj padeta!“

Dvigne se mal človek in reče:

„Guverner Finske je nezavarovan in on umre lahko na kakršenkoli način; a minister policije je vedno zastražen, zato moramo uporabiti skrajna sredstva, da dosežemo svoj namen! Jaz mislim, da naj bomba reši vprašanje o Plevejevi smrti.“

Vsi so odobravalı govornika in priznavali, da navadno orožje ne more doseči uspeha, zato so obsodili Pleveja na smrt z bombo. Sedaj se je pričela volitev, kdo izvede atentat na Pleveja a kdo na Bobrikova. Za sodnike nad Plevejevim življenjem izberó: Anujeva, Goldberga, Lasinskega, Razuzova in Vithoferja, a nad Bobrikovim očeta in sina Šumanova Rihard Šuman je bil profesor v Helsingforsu na vseučilišču, ki je bilo radi nemirov zaprto; ko so pa preganjali dijake, zavzel se je zanje profesor Šuman. Minister šolstva, ki je cenil njegove sposobnosti, mu je svetoval, naj ne nasprotuje vladi. A Šuman ni prenehal. Njegov sin Feodor ga je pregovoril, da je stopil v občenje z revolucionarci in napisal je v pariškem časopisu „Figaro“ članek: „Reforme ruskega društva.“ V članku je povzdigoval reformacijo ruske vlade na svobodni osnovi. Današnja vlada je zastarela. Svet gre naprej v luči kulture in zahteva večjih pravic. Vladati ne sme samovlastno guverner, ampak narodni svet; takrat bo mogel vsakdo reči: „Bože cara hrani!“ Bobrikov je vedel, da je ta članek naperjen ravno proti njemu in začel je preganjati Šumana. Najprej so mu preiskali hišo, češ da ima skrite uporniške progłase, ničesar niso našli: Šuman se je smejal. Ali Bobrikov ga javi sodišču češ, da je hujskal ljudi. Ko so prišli, da ga zapró — ga niso našli. Šuman je zvedel, za kaj se gre, zato je pobegnil preko meje. Bobrikov tajnik je našel na profe-

sorjevi mizi pismo naslovljeno na guvernerja. Šuman je v pismu priznaval, da je pisal dotični članek in da je nihilist.

Bobrikov je to naglo javil v Petrograd . . .

In sedaj sta dobila oče in sin nálog, da izvršita obsodbo. Pred sliko guverneja sta prisegla, da izvršita svojo nalogo. Takoj drugega dne sta odpotovala na Finsko. Javno nista smela potovati, ker bi ju lahko ujeli, dolgo sta potovala, predno se jima je posrečilo prekoračiti mejo; v Helsingforsu pa sta bila skrita v hiši nekega nihilista.

Bobrikov je sedel za mizo in pil čaj, ko vstopi sluga in mu dá vizitko; vesel jo pogleda n vidi, da hoče govoriti ž njim Šumanov; ali iz previdnosti ukaže, da naj ga počaka ob enajstih na koridoru gubernijske palače, kjer navadno govori s Finci.

Mladi Šumanov je pisal guvernerju:

„Vem, da bi radi mnogo vedeli o človeku, ki je moj oče; jaz Vam povem, kje je skrit. Ako mi ne verujete, pomislite, da sem Rus, da ljubim imperatorja!“

Bobrikov niti sumnjal ni, da mu ne pove sin Šumanov resnice, veselil se je, da dobi v roke tega nihilista, ki javno sam priznaje; že ob pol enajstih stopi iz svojega stanovanja v voz, ki ga hitro obda četa policistov. Tu se je čutil Bobrikov varnim. Toda ko je danes stopil na voz, pretresel ga je naenkrat mraz in nehote se

je zgrabil za srce. V daljini v megli je videl morišče, videl je sivo glavo Gruševa in blesteče oči njegovega sina . . . Začul je trobento . . . In videl je pred sabo oder in na njem njo . . . vse svoje na tem svetu, kako je ležala bleda na odru, a na ustnih ji je plaval nasmeh, kakor da bi hotela reči: „Ne toži, oče, skoro prideš za mano.“ Dolgo je plakal one dni nad odrom, poljuboval svojo mrtvo hčerko. In odnesli so jo.

Šel je gologlav in sklonjene glave za krsto, v tem trenutku ni mislil na sebe, njegove misli so mu bile pri hčerki. — Takrat je šel finski guverner prvikrat po Helsingforskih ulicah. Še sedaj mu je zvenela v ušesih pogrebna pesem in čutil je, kako sam je ostal na svetu. Tri dni ni šel iz hiše, nikogar ni sprejemal in sluga je pripovedal, kako je vedno jokal in stokal. Človek, ki je hotel umoriti naenkrat osemdeset ljudi, plakal je, ko mu je umrla hči, ker je čutil, kako hudo se je ločiti od človeka, ki ga ljubi. Ko pa je stopil v gubernijsko palačo, hotel je pokazati, da občuti vsa finska njegova bolest. In začel je preganjati svoje podložnike.

Zastokal je ubogi narod, a kruti tiran se je smejal ljudski boli in tako tešil svojo! . . .

Ko je danes stopil Bobrikov na koridor, bil je Šumanov že tam. Ni se mu zdel ni najmanje sumljiv, na njegov znak ga puste v dvorano. Ponižno se je držal mladi nihilist, da ne obudi sumnje mnogih stražnikov.

Ko sta bila sama z guvernerjem, vpraša ta Šumana:

„Vi ste sin profesorja Šumana?“

„Da, velemožni!“ odgovori Feodor.

„Rekli ste, da poveste, kje se nahaja vaš oče!“

„Ako dovolite!“

Mladi Šuman privleče iz žepa več papirjev kakor izkaz o bivanju in delovanju svojega očeta. Guverner hitro zagradi papirje in jih začne pre gledovati.

Čas sodbe je prišel . . .

„Nihilist — sin osvete — sodi preganjalca domovine!“

Šuman potegne iz žepa nož in ga zasadi z vso silo v prsa nasproti stoječemu guvernerju.

Bobrikov je imel še toliko moči, da je zagrabil nihilista za roko in na glas zaklical:

„Straža!“

Cela četa policajev in uradnikov prihiti iz pred-sobe ravno v trenutku, ko se je zgrudil Bobrikov.

Šuman pa je skočil proti oknu. Dva policista hočeta prijeti napadalca, a on jih ubije z dvema streloma iz samokresa; ko so drugi priskočili, skoči skozi okno raz drugo nadstropje . . . V palači je ležal mrtvi guverner; na pločniku pred njo pa mrtvi atentator z razbito glavo . . .

Grozno je pretresla Pleveja vest o smrti guvernerja Bobrikova, ker je slutil, da vodi ta pot tudi k njemu.

Bil je sicer zavarovan od napada z nožem ali revolverjem, ker se je vozil v oklopni kočiji, obdan vedno z veliko stražo. Ali proti bombi se ni mogel zavarovati in slutil je, da ga raznese nekdanj vržena bomba.

Atentat na Bobrikova.

Ali vendar ni poskušal popraviti svojega greha in kreniti drugo pot, da odvrne slučajno usodo. Izjavil je celo, da bo postopal najenergičnejše proti zarotnikom v Finski, in nič mu ni mar, ako kaznuje polovico Fincev. Nenadno se mu je posrečilo, da je ujel Riharda Šumana,

napadalčevega očeta, in misli je, da je zmaga njegova!

„Stoj krvnik! Čakaj malo!“

* * *

Na mesto Bobrikova je prišel knez Obelinski, a to ni značilo, da se premeni finska politika. Vsakdo je vedel, da za novim guvernerjem stoji minister policije; takoj začetkom njegove vlade so občutili Finci udarce njegove knute. Da bi Pleve lažje sledil teku preiskave, vzel je finskemu sodišču dotične spise in jih izročil petrogradskemu, ki mu postavi na čelo zloglasnega Zmjanova; ta je postal slepo orodje v njegovih rokah.

Car je naredil vse, kar je hotel Pleve in podpisal dekret, da se razpusti finski zbor na nedoločen čas.

* * *

Temna noč se je spustila nad mestom, dež je padal, grmelo in bliskalo je, a valovje Neve je divje šumelo.

V največjem viharju zbralo se je pod mostom Petra Velikega pet mož. Na prvi pogled bi človek mislil, da so berači brez zavetja; toda če bi natančno pogledal v njih blede, resna lica, mislil bi si, da se ti ljudje skrivajo policijskim očem.

„Torej jutri!“ reče šepetaje prvi.

„Jutri“, odgovori mal človek; „on gre k carju. Postaviti se hočemo na pet mest. A ker bo pot gotovo zavarovana, izbrati si moramo najugodnejša mesta. Torej čujte moje predloge, ki so ob enem tudi nasveti velikega odbora!

Številka 1: Velika gostilna, kolodvorska gostilna, ko železniški uradnik. Raz odprto okno se lahko vrže bomba pod kolesa voza. V zmešnjavi naj ubeži, ako pa pade v roke policiji, naj se ustrelji, ali naj si pa odgrizne jezik, da ga nikdo ne prisili do izpovedi.

Številka 2: Uhod na kolodvor, ko popotnik II. razreda. Ako ubeži številki 1, počaka ga številka 2 na balkonu čakalnice II. razreda in zažene bombo na voz. Ako je mogoče, naj pobegne, ali pa naj poskoči raz balkona, da se ubije. V skrajnem slučaju odredbe kakor pri številki 1.

Številka 3: V kolodvorskem koridoru kakor dninar. Ako se ne posreči prvima, naj vrže bombo iz košare za kruh predenj v trenotku, ko stopi na koridor. Dalnje odredbe kakor za številki 1 in 2.

Številka 4: Pri izhodu iz koridora na peron zagnati bombo v podobi knjige, ki jo bo držal ko dijak oblečen v roki. Ko se razstreli, naj pobegne ali pa naredi, kar morajo narediti številke 1, 2, 3.

Številka 5: To sredstvo naj se porabi le v skrajnem slučaju, ako se ne posreči atentat prednikov. Položiti mora bombo pod vlak, ki se bo

ž njim peljal grobar. Devet kilometrov od mesta naj se vleže ta številka z bombo na prsih! Ko vlak drvi preko njega, razpoči bomba in stori svojo dolžnost. A vsekakor se mora paziti, da ne pride do tega slučaja, ker je s tem mnogo ljudi v nevarnosti.

Ako se posreči delo prvemu, naj drugi pobegnejo, da ne pridejo v roke policiji. Nobenega herojstva ni treba kazati, ker vsak posamnik je potreben za našo sveto nalogo. A sedaj! Grobar domovine, na svidenje!“

Nalahno so ponovili vsi ta klic in se razšli v temni noči...

* * *

Dež je padal, a po ulicah je postalo pusto in prazno, samo tuintam so se čuli koraki mestne straže...

Nič sumljivega naokoli...

Pleve se je vrnil iz carske poletne palače, kjer je dolgo konferiral s carjem. Car je bil prepričan, da je edino zdravilo ruske rane popolna svoboda in ustava. Pleve je temu nasprotoval; a ker ni mogel prodreti s svojim nasvetom, hotel je samo odgoditi ustavo do konca vojske. Slabe volje se je vrnil iz Carskojega sela, s seboj nezadovoljen, ker mu je car naložil, da naj sestavi načrt o ustavi in zboru plemstva v evropskih gubernijah; to je bila carjeva zapoved, a Pleve se ni mogel upirati.

Pleve je opazil, da je car zelo v skrbeh in da se boji zase; zato je spoznal v tem ukazu strah in poskus, da odkloni nevarnost od sebe. A njemu se je zdelo, da to ni dovolj, da se umirijo v Rusiji duhovi, ki se vedno bolj gibljejo. Spomnil se je onega dne, ko je postal nad truplom Sipjagina minister.

Zaklel se je, da prežene iz Rusije vsako svobodno idejo, dvoje let se že bori z naprednimi duhovi — ali brez uspeha!

Nihilisti niso nehali delati, ampak sedaj so šele začeli stopati odkrito na dan.

Pleve je sedel poleg okna, zamišljen in zaglobljen, ko se naenkrat spomni čudovite pro-rokinje ciganke Sangare.

Ves Petrograd je govoril o čudni zmožnosti te Tatarke. Pleve jo je nekdanj obiskal zakrinkan, ali ona je takoj pogodila, kdo je! Zahteval je, da mu pove usodo!

Branila se je začetkoma Sangara, toda Pleve ji dá zlata in ji obeta, da se ji ne dogodi ničesar; ona stopi k čarovniškem stolu. Sredi sobe je stal mal žrtvenik, vanj zažene nafto, ki jo zažge. Rdeč plamen in črn dim se vije po sobici. Ona poklekne in šepeta čudne in tajinstvene molitve; dim je napolnil vso sobo, videlo se je samo blestenje plamena, drugače je bilo temno naokoli. Tedaj vstane čarovnica in v plamen zažene čarobni prah; do stropa se dvigne plamen. Ciganka so obrne k Pleveju in mu reče:

„Glej svojo usodo!“

Pleve je videl, da se v daljini bliža voz, okoli dosti ljudi. Na boku sedi kočijaž in sluga, v kočiji pa človek, ki mu je zelo podoben. Voz se je bližal neki veliki gostilni, pri oknu je slonel človek v obleki železniškega uradnika, ki je gledal mirno na cesto.

Ta človek se dvigne in vrže na ulico pred voz neko škatljico. Do neba se dvigne plamen in dim, a na cesto so padli raztrgani kosi človeka, ki je sedel v kočiji.

Pleve ni bil babjeveren, a bal se je tega proroštva. Pazil je na železniške uradnike, a podobnega onemu pri Sangari ni dobil. Dvoje let je že minilo od onega dne, a proroštvo se še ni izpolnilo; zato se je Pleve smejal! Pa zakaj se je ravno danes naenkrat spomnil tega proroštva?

Dolgo je onega večera slonel pri oknu in gledal ven: Potem vstane in se prime z rokami za srce ter reče:

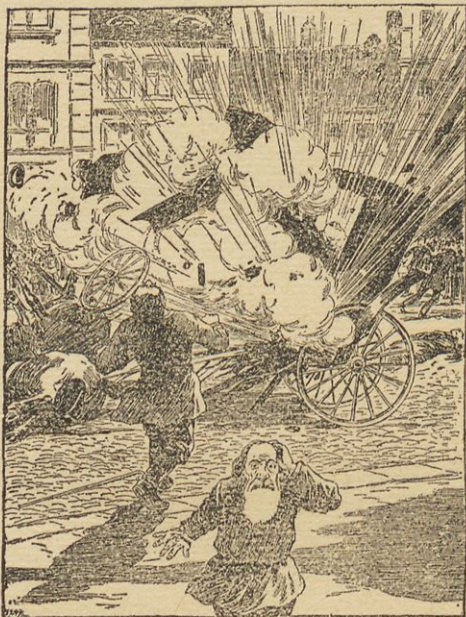
„Neumnosti.“

Nato sede za mizo in začne pripravljati načrt . . . Drugi dan sede v kočijo, da se odpelje na Varšavski kolodvor in potem k carju, da mu dá osnovo, ki jo je izdeloval celo noč. Počasi se je bližal voz kolodvoru. Pleve je gledal skozi okno, ki je bilo zavarovano; v neki gostilni blizu kolodvora je slonel na oknu železniški uradnik, ki je gledal mirno na cesto.

Pleve ga pogleda v oči.

Znan se mu je zdel ta obraz, a ni se mogel spomniti, kje ga je že videl. —

Tedaj se naenkrat spomni človeka, ki ga je imel vedno pred očmi . . .

Atentat na Pleveja.

Človeka, ki je slonel pri oknu, videl je pri ciganki

Že pritisne na električni zvonec svoje kočije, da se ustavi voz, ki se res ustavi ravno pred oknom, kjer je slonel železničar.

Minister Pleve ni slutil ničesar; ravno prime za kljuko vrat, da bi stopil iz voza . . .

Ali v tem trenutku vrže pod voz železničar malo škatljico, ki se razleti z groznim pokom . . . voz, konji, sluge in minister zleté v zrak . . . čez par trenutkov pade vse razbito in raztrgano na tlak.

Sangarino proroštvo se je izpolnilo — Plevejeva slutnja se je uresničila.

Silni pok, ki je nastal, ko se je razletela bomba napolnjena z liditom, brezdimnim smodnikom in malimi kosi železa, se je slišal daleč naokoli.

Vsa okna naokoli so popokala, in daleč naokoli je bilo več ljudi mrtvih in ranjenih.

Tudi atentator je padel . . .

V kratkem času zbrala se je velika množica ljudi na mestu atentata; z neko plahto so pokrili raztresene ude ubitega ministra.

Policijski šef je prišel sam na mesto in pregledal vse naokoli . . . Atentator je še malo živel, dali so ga prepeljati v bolnico in šef je dal zapoved, da naj pazijo, da ga ohranijo živega . . .

Na vogalu kolodvora blizu mosta je stal neki človek, ki je videl atentat, potem pa je šel k obali, najel si čoln in se peljal čez reko.

Na sredi pa izpusti iz roke neki težki predmet v vodo. Čolnarju se je zdelo to sumljivo, zato izroči svojega potnika policiji.

Potapljavci so izvlekli iz reke veliko bombo v obliki kroglice.

Ko je šef vprašal ujetnika za ime, ni mogel več odgovoriti, odgriznil si je jezik in tako ostane tajno, kdo je izvedel atentat.

Pleve je padel!

Ruski narod se je oddihnil; odšel je iz zemlje zopet en grobar in dokler ne odide zadnji, ne bodo nehale delovati bombe!

bombo

mogel
ostane

je iz
odide

